

Suomen luonnonmarja-alaristeyskohdassa

Alan yritysten sitoutuminen epäkohtien korjaamiseen

4/26

Finnwatch on yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Edistämme ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullista liiketoimintaa vaikuttamalla yrityksiin, talouden sääntelyyn ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Julkaisuajankohta: kesäkuu 2026

Kansikuva: Sergei Pavlov / Shutterstock

Sisältö

1. Johdanto.....	4
2. Suomalainen luonnonmarja-ala perustuu thaimaalaiseen työvoimaan.....	5
3. Luonnonmarjoja kuluttajille markkinoiva kaupan ala	8
3.1 S-ryhmä.....	9
3.2 Kesko	10
3.3 Lidl Suomi	12
4. Luonnonmarjoja jalostava teollisuus.....	13
4.1 Valio	14
4.2 Eckes-Granini Finland.....	16
4.3 Arla Foods	17
4.4 Fazer Group.....	18
4.5 Saariainen	18
5. Marja-alan yritykset	20
5.1 Polarica AB.....	20
5.2 Kiantama	22
5.3 Marja Bothnia Berries	23
5.4 Pakkasmarja	25
5.5 Suomessa toimii myös paljon pieniä marjanpaimintaa harjoittavia yrityksiä	27
6. Yhteenveto	28
7. Suositukset	32

1. Johdanto

Suomi tunnetaan puhtaista marjametsistään sekä kansainvälisesti harvinaisesta lain-säädännöstä, jossa jokamiehen oikeuksien turvin kuka tahansa voi kerätä metsistämme luonnonmarjoja. Suomeen onkin syntynyt luonnonmarjojen ympärille poimintateollisuus, jossa Suomeen tuodaan vuosittain tuhansia marjanpoimijoita ulkomailta, pääasiassa Thaimaasta. Malli, jossa globaalista etelästä on tuotu haavoittuvassa asemassa olevaa työvoimaa etäisiin ja heikosti valvottuihin olosuhteisiin on ollut täynnä ilmeisiä ihmisoikeusriskejä. Riskit ovat Suomessa toteutuneet täysimääräisesti.

Suomen luonnonmarja-ala on viime vuosina ryvettynyt toistuvissa skandaaleissa. Alan suurimmat yhtiöt ovat saaneet syytteitä ja tuomioita ihmiskaupasta. Poimijoita on huijattu, velkaannutettu ja majoitettu alkeellisiin oloihin. Toimintaan on liittynyt myös viranomaiskorruptiota sekä lahjontaa. Viimeisimpänä on paljastunut laaja osto- ja tietojenvaihtokartelli, jolla on vaikutettu negatiivisesti jo entisestään heikossa asemassa olevien marjanpoimijoiden ansioihin.

Suomalainen luonnonmarja-ala on risteyskohdassa, jossa sen tulee korjata toimintatansa ja aloittaa puhtaalta pöydältä ihmisoikeuksia kunnioittaen ja lakeja noudattaen.

Keskeinen kysymys alan ongelmien ratkaisemisessa on ulkomailta tuotavien poimijoiden velkaantumisen estäminen ja niin sanotun Employer Pays Principle -periaatteen (EPP) käyttöönotto ja uskottava valvonta. EPP-periaatetta noudattavat yritykset maksavat kaikki työntekijän rekrytointiin liittyvät kulut, ml. matkakulut, Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määritelmiin¹ nojautuen. Tässä raportissa selvitetään, mitkä alan toimijat ovat sitoutuneet EPP-periaatteen noudattamiseen tulevaisuudessa ja valmiita sertifioimaan tuotantonsa Reilu kauppa -sertifioinnilla. Reilu kauppa on kehittänyt suomalaiselle luonnonmarja-alalle kolmannen osapuolen vastuullisuussertifioinnin, jolla valvotaan muun muassa EPP-periaatteen noudattamista.

Raportti perustuu ruokakaupan ketjuille, elintarviketeollisuudelle ja marja-alan yrityksille suunnattuun kyselyyn sekä Lupa- ja valvontaviranomaiselta tietopyynnöllä pyydettyihin tarkastusraportteihin. Kyselytutkimukseen vastanneet yritykset ovat saaneet tarkistaa niitä koskevat tiedot Finnwatchin tutkimustoiminnan eettisen ohjeiston² mukaisesti.

1 Kansainvälinen työjärjestö ILO. (2019). General principles and operational guidelines for fair recruitment and definition of recruitment fees and related costs. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@migrant/documents/publication/wcms_536755.pdf

2 Finnwatch. Eettiset ohjeemme <https://finnwatch.org/fi/keitaet-olemme/eettiset-ohjeemme>

2. Suomalainen luonnonmarja-ala perustuu thaimaalaiseen työvoimaan

Kaupallisesti tärkeimmät ja keräysmääriltään suurimmat luonnonmarjat Suomessa ovat metsämustikka ja puolukka. Vuonna 2025 mustikkaa kerättiin myyntiin 6,8 miljoonaa kiloa ja puolukkaa 9,5 miljoonaa kiloa.³ Vuoden 2025 aikana tuoreena Suomesta viedyn mustikan määrä oli 0,2 miljoonaa kiloa. Tuoreen mustikan vienti suuntautui lähes kokonaan Liettuaan. Mustikkaa vietiin jäädytettynä 3,3 miljoonaa kiloa tärkeimpien vientimaiden ollessa Ruotsi ja Alankomaat. Tuorepuolukan vientiä oli 3,7 miljoonaa kiloa. Tästä suurin osa vietiin Ruotsiin.⁴

Suomalainen luonnonmarja-ala perustuu ulkomaisten työntekijöiden tekemään poimintatyöhön. Vuonna 2025 luonnonmarjoista oli 75 prosenttia ulkomaisten poimijoiden keräämiä. Vuonna 2025 ulkomaisia poimijoita tuli Suomeen 3 000. Suurin osa poimijoista oli thaimaalaisia ja loput lähinnä vietnamilaisia ja intialaisia.⁵ Thaimaalaiset poimijat tulevat pääsääntöisesti Chaiyaphumin provinssista, köyhältä Isaanin alueelta.⁶ Marjoja kerätään Suomessa kaupalliseen käyttöön myös suomalaisten toimesta, ja satoaikana ympäri Suomen on ostopisteitä ja kiertäviä ostoautoja. Suomalaisten kerääjien osuus kaupallisesta marjanpoiminnasta on kuitenkin pieni.

Thaimaalaisten poimijoiden käyttöä on Suomessa perusteltu Thaimaan suhteellisesti matalammilla palkka- ja elinkustannuksilla sekä tarpeella kerätä marjoja teollisessa mittakaavassa. Thaimaalaisia poimijoita tuodaan Suomeen siksi, että teollisuuden marjoista maksama hinta on erittäin matala.⁷ Vuonna 2025 roskaisesta mustikasta maksettiin keskimäärin 2,36 euroa kilolta ja puolukasta 1,88 euroa kilolta. Hinnat vaihtelevat satoauden aikana ja alueittain.⁸ Yleisesti ottaen hinnat ovat kuitenkin niin matalia, että niillä on vaikea saada suomalaisia työntekijöitä marjametsään.

3 Ruokavirasto. (2026). Marsi 2025 – Luonnonmarjojen ja -sienten kauppaantulomäärät vuonna 2025, s. 7. <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tuet/elintarvikkeet/marsi-raportit/marjojen-ja-sienten-kauppaantulomaarat-2025-raportti.pdf>

4 Ruokavirasto. (2026). Marsi 2025 – Luonnonmarjojen ja -sienten kauppaantulomäärät vuonna 2025, s. 8. <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tuet/elintarvikkeet/marsi-raportit/marjojen-ja-sienten-kauppaantulomaarat-2025-raportti.pdf>

5 Ibid.

6 Yimprasert, Junya ja Seikkula, Minna. 2026. Riistoa marjametsissä. Kalevi Sorsa -säätiön raportti, s. 15. <https://sorsa-foundation.fi/wp-content/uploads/kss-riistoa-marjametsissa-web.pdf>

7 Yimprasert, J., Seikkula, M. (2026). Riistoa marjametsissä. Kalevi Sorsa -säätiön raportti, s. 7. <https://sorsa-foundation.fi/wp-content/uploads/kss-riistoa-marjametsissa-web.pdf>

8 Ruokavirasto. (2026). Marsi 2025 – Luonnonmarjojen ja -sienten kauppaantulomäärät vuonna 2025, s. 8 ja 12. <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tuet/elintarvikkeet/marsi-raportit/marjojen-ja-sienten-kauppaantulomaarat-2025-raportti.pdf>

Ulkomaisten poimijoiden lähtömaan merkittävästi matalampien palkka- ja elintasokulujen hyödyntäminen Suomen luonnonmarja-alalla edellyttää pitkää lentomatkaa Suomeen. Nämä matkakulut, jotka poimijat ovat joutuneet pitkälti kattamaan itse, ovat keskeisessä roolissa kun tarkastellaan suomalaisen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmia ja thaimaalaisten poimijoiden hyväksikäyttöä. Matka- ja muiden rekrytointikulujen lisäksi poimijoilta on peritty maksuja esimerkiksi asumisesta, ruoasta ja auton käytöstä.⁹

Matkakuluja varten monet köyhistä oloista tulevat poimijat ovat joutuneet ottamaan lainaa.¹⁰ Korkeat kulut ja mahdollinen velkaantuminen ovat luoneet pakon jatkaa poimintaa kellon ympäri huonoista olosuhteista, kuten huonosta marjasadosta sekä puutteista asuinoloissa ja ruoassa huolimatta. Matka- ja muut kulut ovat myös johtaneet siihen, että marjoja on pitänyt poimia noin 70–90 kiloa päivässä, jotta edes poimijalle aiheutuneet kustannukset tulisivat katettua. Vasta tämän jälkeen poimija on tienannut rahaa itselleen.¹¹ Osa poimijoista on pitkistä työpäivistä huolimatta jäänyt kausityöstä Suomessa miinukselle¹².

Kaikki poimijat eivät ole ennen lähtöä ymmärtäneet, miten raskasta ja satokausista riippuvaista luonnonmarjojen poimiminen on. Poimijoiden kertomusten mukaan heille on myös annettu virheellistä tietoa tuloista ja kuluista. Helppoja marjatuloja on mainostettu poimijoille myös muun muassa TikTokissa.¹³

Velkaannuttaminen, huonot asuinolot, pitkät työpäivät ja erehdyttäminen rekrytoinnissa ovat kaikki Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määrittelemiä pakkotyön indikaattoreita¹⁴. Suomessa luonnonmarja-alalle onkin langetettu tuomioita useista ihmiskaupparikoksista¹⁵. Ala on kietoutunut myös muihin laittomuuksiin. Poimijoiden maahantulon sääntelystä vastanneesta työ- ja elinkeinoministeriöstä on löytynyt korruptiota ja lahjusepäilyjä

9 Busk, H., Heimonen, R., Määttä, K. et al. Luonnonmarjanpoimintaa koskeva selvitys – Ulkomaalaisten luonnonmarjanpoimijoiden työsuhteisuuden ja elinkeinonharjoittamisen taloudellisia vaikutuksia arvioiva selvitys, s. 26. https://www.edilex.fi/ministerioiden_julkaisut/34132.pdf

10 Ks. esim. Rantanen, P., Valkonen, J. (2011). Ulkomaalaiset metsämarjapoimijat Suomessa, s. 32. https://um.fi/documents/35732/48132/tutkimus_ulkomaalaiset_mets%C3%A4marjanpoimijat_pdf.pdf; Yimprasert, J., Seikkula, M. (2026). Riistoa marjametsissä. Kalevi Sorsa -säätiön raportti, s. 26–28. <https://sorsaoundation.fi/wp-content/uploads/kss-riistoa-marjametsissa-web.pdf>

11 Ibid, s. 27

12 Poimintamatkallaan miinukselle jääneitä poimijoita on haastateltu muun muassa Helsingin Sanomiin, ks. Teittinen, P. (26.2.2023). Velan vangit. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/feature/art-2000009400636.html>

13 Yimprasert, J., Seikkula, M. (2026). Riistoa marjametsissä. Kalevi Sorsa -säätiön raportti, s. 17. <https://sorsaoundation.fi/wp-content/uploads/kss-riistoa-marjametsissa-web.pdf>

14 Kansainvälinen työjärjestö ILO. ILO indicators of forced labour. Saatavilla osoitteessa: <https://www.ilo.org/publications/ilo-indicators-forced-labour-1>

15 STT. (26.1.2022). KKO kovensi yrittäjän ihmiskauppatuomiota thaimaalaisiin marjanpoimijoihin liittyen. Yle uutiset <https://yle.fi/a/3-12043017/64-3-47778>; Auvinen, A. (5.9.2025). Kiantaman marjayrittäjälle ja liikekumppanille vuosien vankeustuomiot törkeästä ihmiskaupasta. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/74-20181254>; Tiuhonen, J. (8.6.2025). Suomen suurimmasta ihmiskaupasta tuomiot. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/74-20230308>

on tutkittu myös Thaimaassa¹⁶. Tätä raporttia kirjoitettaessa Kilpailu- ja kuluttajaviranomainen tiedotti myös paljastaneensa luonnonmarja-alalla toimineen laajan osto- ja tietojenvaihtokartellin.¹⁷

Ihmiskauppa- ja korruptiotuomioiden myötä Suomessa ryhdyttiin vuonna 2024¹⁸ aiempaa järeämpiin lakimuutoksiin, joiden myötä yritysten Suomeen tuomien marjanpoimijoiden tulee jatkossa olla työsuhteessa¹⁹. Työsuhteisuuteen liittyvät lakimuutokset eivät kuitenkaan puutu rekrytointi- ja matkakuluja koskeviin ongelmiin. Työviranomaisten uuden lain aikana tehdyissä tarkastuksissa on myös havaittu systemaattisia puutteita: työaikakirjanpitoa ei ole pidetty tai sitä on peukaloitu eikä esimerkiksi asianmukaisia lisiä ole maksettu²⁰. Näyttää siis selvältä, että marja-alan ihmisoikeusongelmat jatkuvat.

Koska alan ihmisoikeusongelmia ei ole saatu kuriin sääntelyllä, on alalle lähdetty luomaan erillistä vastuullisuussertifiointia. Reilun kaupan järjestelmä laati Suomeen luonnonmarjojen sertifiointikriteerit vuonna 2024²¹.

Keskeinen osa Reilun kaupan luonnonmarjasertifiointia on niin sanotun EPP-periaatteen noudattaminen. EPP tulee sanoista Employer Pays Principle ja se tarkoittaa, että työnantajan tulee maksaa kaikki rekrytointiin liittyvät kulut. Periaate on johdettu Kansainvälisen työjärjestö ILO:n vastuullisen rekrytoinnin periaatteista ja määritelmistä²². Reilu kauppa ry voi neuvotella marjayritysten kanssa EPP-periaatteen asteittaisesta toimeenpanosta.²³

Vaikka Reilun kaupan kriteerit ovat olleet olemassa jo vuodesta 2024, markkinoilla ei kuitenkaan ole tätä raporttia kirjoitettaessa vielä ainuttakaan Reilu kauppa -sertifioitua luonnonmarjatuotetta.

16 Happonen, P., Rautio, M. ja Heikkonen, T. (31.10.2024). Yle tapasi pettyneen Olli Soraisen – ”Tuomio on kohtuuton”, sanoo ehdolliseen vankeuteen tuomittu hallitusneuvos. Yle. <https://yle.fi/a/74-20121274>; STT. (13.4.2024). Thaimaalais-ministereitä epäillään korruptiosta: Suomeen tulleilta marjanpoimijoilta vaadittiin rahaa. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/74-20083519>

17 Kilpailu- ja kuluttajavirasto. (27.5.2026). KKV esittää noin 9,4 miljoonan euron seuraamusmaksuja luonnonmarja-alan kartellista. <https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kkv-esittaa-noin-94-miljoonan-euron-seuraamusmaksuja-luonnonmarja-alan-kartellista/>

18 Eduskunta. Hallituksen esitys HE 169/2024 vp. <https://www.eduskunta.fi/asiat-ja-aanestykset/valtiopaivaasiat/asiakirjat/edkunnus/EDK-2024-AK-42091>

19 Kaikki marjanpoimijat eivät kuitenkaan edelleenkaan ole työsuhteessa. Marjoja voi poimia myös marjalain puitteissa siten, että yritys organisoii marjojen keruun, mutta ei toimi poimijan työnantajana. Osa marjoista kerätään myös jokamiehenoikeuden puitteissa yksityishenkilönä. Ks. Työsuojelehallinto. Maatalouden ja luonnontuotekeruun kausityö. <https://tyosuojele.fi/tyosuhte/tyoehtosopimus/maatalouden-ja-luonnontuotekeruun-kausityo>

20 Lupa- ja valvontavirasto. (24.2.2026). Työsuhteisen marjanpoiminnan valvonta: työnantajat eivät seuraa todellisia työaikoja. <https://tyosuojele.fi/-/tyosuhteisen-marjanpoiminnan-valvonta-tyonantajat-eivat-seuraa-todellisia-tyoaikoja>

21 Reilu kauppa. (5.6.2024). Reilu kauppa julkaisi uudet sertifiointikriteerit ratkaisuksi marjanpoiminnan ongelmiin. <https://reilukauppa.fi/tiedotteet/reilu-kauppa-julkaisi-uudet-sertifiointikriteerit-ratkaisuksi-marjanpoiminnan-ongelmiin/>

22 Kansainvälinen työjärjestö ILO. (2019). General principles and operational guidelines for fair recruitment and Definition of recruitment fees and related costs. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@prot-rav/@migrant/documents/publication/wcms_536755.pdf

23 Reilu kauppa. (1.3.2026). Reilu kauppa ry:n kriteerit luonnonmarjoille Suomessa. https://reilukauppa.fi/wp-content/uploads/2026/06/Reilu-kauppa-ryn-kriteerit-luonnonmarjoille-Suomessa_v.2.pdf

Seuraavissa luvuissa selvitetään kaupan alan, elintarviketeollisuuden ja marja-alan yritysten valmiutta noudattaa EPP-periaatetta ja siirtyä Reilu kauppa -sertifioituihin tuotteisiin. Selvitys perustuu alan yrityksille huhti-kesäkuussa 2026 lähetettyyn kyselyyn ja yritysten kanssa käytyyn vuoropuheluun.

3. Luonnonmarjoja kuluttajille markkinoiva kaupan ala

Kaupan alalta Finnwatchin kyselyn vastaanottajiksi valittiin suurimmat kaupan ketjut S-ryhmä, Kesko ja Lidl Suomi. Jo ennen kyselyn lähettämistä Finnwatch oli käynyt kyseisten toimijoiden kanssa dialogia marja-alan ongelmista sekä luovuttanut niille vetoomuksen²⁴ Reilu kauppa -sertifioitujen marjojen tuomisesta markkinoille.

Tätä selvitystä varten kaupan alan yrityksiltä kysyttiin, montako kiloa ne ostavat vuosittain suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa ja miltä marja-alan yritykseltä/yrityksiltä ne ovat tehneet edellä mainitut ostot edellisellä satokaudella. Yrityksiltä kysyttiin myös, mitä konkreettisia toimia ne ovat tehneet sen eteen, että poimijat eivät tulevalla satokaudella joudu itse kattamaan matkakuluja ja että marja-alalla noudatettaisiin EPP-periaatetta Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määritelmien²⁵ mukaisesti. Osa yrityksistä on sitoutunut EPP-periaatteeseen vain osittain. Näiden yritysten osalta kysyttiin myös niin sanottua EPP-prosenttia, eli sitä montako prosenttia rekrytoinnin kustannuksista ne edellyttävät työnantajaa maksamaan.

Kaupan ketjujen valmiutta tarjota kuluttajille Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjoja kysyttiin usealla eri kysymyksellä. Yrityksiä pyydettiin kertomaan, aikovatko ne tarjota kuluttajille tulevan vuoden aikana Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjoja tai luonnonmarjatuotteita. Jos niillä ei ollut tällaista aikomusta, niitä pyydettiin avaamaan syy tähän. Lisäksi pyrittiin selvittämään, ottaisivatko kaupan alan yritykset valikoimiinsa Reilu kauppa sertifioituja tuotteita jos jokin marja-alan yritys tarjoaisi niitä. Myös tämän kysymyksen kohdalla kaupan alan yrityksiä pyydettiin avaamaan syitä sille, jos ne eivät ottaisi tuotteita valikoimiin.

Lopuksi yrityksiä pyydettiin kommentoimaan sitä, mikä niiden näkemyksen mukaan on merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa.

24 Finnwatchin Loppu marjanpoimijoiden riistolle -vetoomuksen allekirjoitti yli 5 000 henkilöä. <https://finnwatch.org/fi/loppu-marjanpoimijoiden-riistolle>

25 Kansainvälinen työjärjestö ILO. (2019). General principles and operational guidelines for fair recruitment and definition of recruitment fees and related costs. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@prot-rav/@migrant/documents/publication/wcms_536755.pdf

3.1 S-ryhmä

S-ryhmä antoi Finnwatchille taustatiedoksi ostamansa suomalaisen puolukan ja metsämustikan määrät mutta ei antanut julkaista lukuja. S-ryhmä ostaa marjat Pakkasmarjalta (ks. luku 5.4) ja Kiantamalta (ks. luku 5.2). S-ryhmä kertoo käyneensä läpi tavarantoimittajiensa marjahankintaa erityisesti ulkomaisen työvoiman näkökulmasta. Tältä osin tavarantoimittajien alihankinta on yrityksen tiedossa. S-ryhmä kertoo kuitenkin tunnistavansa, että kotimaista metsämarjaa hankitaan myös muista kanavista ja kaikista niistä sillä ei ole tarkkaa tietoa.

S-ryhmä on vastuullisuusverkosto Amfori BSCI:n jäsen ja sitoutunut sen Code of Conductiin, joka edellyttää EPP-periaatteen noudattamista²⁶. Amfori BSCI:n Code of Conduct on jo pitkään ollut osa S-ryhmän vaatimuksia sen tavarantoimittajille.²⁷ Luonnonmarja-alalla vaatimusta ei kuitenkaan ole noudatettu.

Nyt S-ryhmä kertoo tekevänsä aktiivisesti työtä luonnonmarja-alan vastuullisuuden kehittämiseksi ja EPP-periaatteen toteutumiseksi. Yritys kertoo päivittäneensä hankintasopimuksiaan täydentäviä marjakriteereitä, jotta ne huomioivat paremmin poimijoiden maksamat matkakulut ja EPP-periaatteen. Finnwatch pyysi saada nähdä marjakriteerit, mutta S-ryhmä ei jakanut niitä kokonaisuudessaan edes luottamuksellisesti. Yrityksen mukaan se on päivittänyt kriteereitä, ja neuvottelut kriteereitä koskien sen kumppaneiden kanssa ovat edelleen kesken. S-ryhmä kuitenkin kertoi, että se edellyttää marjakriteereissään vuoden 2026 poimintakaudella, että työnantaja kattaa 30 prosenttia rekrytointiin liittyvistä matkakuluista ja sitoutuu asteittain laajentamaan EPP-periaatteen noudattamista.

Tavarantoimittajiensa lisäksi S-ryhmä kertoo käyneensä myös muiden sidosryhmien kanssa vuoropuhelua marja-alan vastuullisuuden parantamiseksi ja EPP-periaatteen edistämiseksi. S-ryhmän tavoitteena on, että EPP-periaate toteutuu jatkossa täysimääräisesti ILO:n periaatteiden mukaisesti ja yritys toivoo, että koko toimialalla edetään tähän suuntaan. Sen mukaan koko luonnonmarja-alan toimitusketjun on pystyttävä jatkossa varmistamaan, että EPP-periaate toteutuu marjanpoiminta-alalla.

S-ryhmä on tehnyt poimintakaudella 2025 omia auditointeja ja käyttänyt WorkAhead-yrityksen kehittämää sähköistä kyselytyökalua työntekijöiden työolosuhteiden selvittämiseksi. Viime kaudella noin 700 työntekijää vastasi kyselyyn. S-ryhmä kertoo saaneensa kyselystä tietoa vastuullisuuden kehittämiseksi yhdessä toimittajien kanssa.

S-ryhmä kertoo viestineensä kaikille kaupallisille yhteistyökumppaneilleen, että se ottaa kotimaisen Reilu kauppa -sertifioidun luonnonmarjatuotteen valikoimiinsa heti kun sellaista sille tarjotaan. Yrityksen mukaan tuotteet valitaan valikoimiin normaalin hankinta-

26 Amfori BSCI. (2021). Code of Conduct, s. 7. <https://assets.ctfassets.net/8122zj5k3sy9/160l0xiTosLNUSvnX0pSSI/89b-9398d62f879c54cee386603d2bee8/amfori-bsci-code-of-conduct-english-december-2021-v2-2-1.pdf>

27 S-ryhmä. Quality and responsibility requirements. <https://s-ryhma.fi/en/for-suppliers/chain-supplier>

prosessin mukaisesti niin, että kaikkia tavarantoimittajia kohdellaan tasapuolisesti. Yrityksen mukaan on tärkeää, että vastuullisuuden varmennusta lisätään sekä alan toimijoiden että viranomaisen toimesta.

Finnwatchin kysymykseen siitä, mikä on merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa, S-ryhmä nosti esiin yhteisten pelisääntöjen puutteen. S-ryhmä katsoo, että koko toimitusketjua helpottaisi, jos alalla olisi käytössä yhteiset, koko ketjun kattavat pelisäännöt muun muassa EPP-periaatteen noudattamisesta.

S-ryhmän mukaan marja-alalla tarvitaan lisäksi vastuullisuusosaamisen kasvattamista, ymmärryksen lisäämistä ja tukea vastuullisen toiminnan varmistamiseksi. Keskustelussa ja toimenpiteissä tulisi sen mukaan huomioida kaikki luonnonmarjoja hyödyntävät toimijat (esim. kauppa, teollisuus) sekä marjojen vienti ja vientimarkkinoiden erilaiset pelisäännöt.

S-ryhmän mukaan Suomessa on tarve entistä rakenteellisemmalle ja säännöllisemmälle dialogille eri järjestöjen (työnantajajärjestöt, työntekijäliitot, kansalaisjärjestöt) ja viranomaisten välillä luonnonmarja-alaa koskevissa kysymyksissä. Yritys korostaa, että ILO:n periaatteet painottavat vuoropuhelua ja muistuttaa, että myös Suomi on valtiona sitoutunut tähän.

3.2 Kesko

Kesko ostaa vuosittain yhteensä noin miljoona kiloa suomalaista puolukkaa ja metsämusikkia. Tämä vastaa noin 6 prosenttia Suomessa ko. marjojen myyntiin kerätystä määrästä vuosittain.

Valtaosa Keskon ostamista marjoista, mukaan lukien Pirkka-marjat, tulevat Pakkasmarjalta (ks. luku 5.4). Lisäksi Kesko kertoo ostavansa pieniä määriä luonnonmarjoja myös muilta toimittajilta. Kesko kertoo pyrkineensä eri tavoin (auditoinneilla, selvityspyynnöillä, vuoropuhelulla) varmistamaan näkyvyyttä luonnonmarjojen alkuperään ja arvoketjuun. Keskon mukaan loppujen lopuksi kyse on myös luottamuksesta ja siitä, että tuotteet ja niiden valmistajat täyttävät tietyt määreet niin lain, laadun kuin muiden kriteerien osalta.

Kesko on vastuullisuusverkosto Amfori BSCI:n jäsen ja sitoutunut sen Code of Conductiin, joka edellyttää EPP-periaatteen noudattamista²⁸. Amfori BSCI:n Code of Conduct on jo pitkään ollut osa Keskon vaatimuksia sen tavarantoimittajille. Luonnonmarja-alalla vaatimusta ei kuitenkaan ole noudatettu.

Kesko kertoo toimivansa aktiivisesti päivittäistavarakaupan edunvalvontajärjestö Päivittäistavarakauppa ry:n (PTY) niin sanotussa marjaryhmässä, jonka puitteissa on esi-

²⁸ Amfori BSCI. (2021). Code of Conduct, s. 7. <https://assets.ctfassets.net/8122zj5k3sy9/16OI0xiTosLNUSvnX0pSSI/89b-9398d62f879c54cee386603d2bee8/amfori-bsci-code-of-conduct-english-december-2021-v2-2-1.pdf>

tetty muun muassa Ruotsissa pilotoitujen hyvien käytäntöjen monistamista Suomeen. Keskon mukaan Ruotsissa on otettu käyttöön Ethical Trade Swedenin kehittämä Nordic Berry Initiative -malli, jonka soveltuvuutta Suomeen selvitetään nyt PTY:n marjaryhmän aloitteesta. Kesko edistää kotimaiselle luonnonmarja-alalle 100% EPP-mallia ja yrityksen tavoite on, että kaudesta 2027 alkaen Keskon ostamien marjojen EPP-prosentti on 100%. Poimintakaudella 2025 EPP-periaate ei toteutunut miltei osin. Sopimuksia tulevalle marjakaudelle ei Keskon mukaan ole vielä tehty.

Kesko kertoo pitäneensä aihetta tiiviisti esillä myös keskusteluissa tavarantoimittajien ja päättäjien kanssa. Yritys korostaa, että yksittäisen yrityksen vaikutus on rajallinen, ja siksi yhteistyö on tärkeää. Keskon mukaan yhteistyössä on kuitenkin huomioitava kilpailuol-
keuden asettamat raamit.

Kesko on ollut mukana Reilun kaupan pilottihankkeessa luomassa luonnonmarjoille ser-
tifiointikriteereitä. Kesko ottaisi valikoimiinsa Reilu kauppa -sertifioituja marjoja olettaen
että muut kriteerit, kuten laatu, ovat kunnossa.

Kesko kertoo pyytäneensä Reilu kauppa -sertifioituja marjoja tavarantoimittajiltaan. Tule-
valle marjakaudelle Kesko ei kuitenkaan ole toistaiseksi löytänyt kotimaista tavarantoi-
mittajaa, joka pystyisi tarjoamaan suomalaisia Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjoja
Keskon valikoimiin. Tavarantoimittajien esiin nostama keskeinen haaste liittyy siihen, että
sertifioituun malliin siirtyminen edellyttäisi marjanpoimijat työllistävän yrityksen koko
tuotannon sisällyttämistä sertifioinnin piiriin. Kaikki ostajat eivät edellytä tällaista serti-
fiointia, ja siksi yhden ostajan vaikutusmahdollisuus on rajallinen.

Finnwatchin kysymykseen siitä, mikä on merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan
ihmisoikeusongelmien korjaamisessa, Kesko nosti esiin lainsäädännön. Keskon mukaan
luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa pohjana tulisi olla alaa koskeva
lainsäädäntö, jolloin samat pelisäännöt koskisivat kaikkia toimijoita ja jonka tulisi estää
epäkohdat. Lisäksi viranomaisille tulisi Keskon mukaan varmistaa tarvittavat resurssit
valvonnan suorittamiseen.

Vuonna 2025 voimaan tulleen kausityölainmuutoksen myötä poiminnan sääntely on Kes-
kon mukaan tullut lähemmäksi Reilun kaupan kriteerien vaatimuksia. Kesko kannattaa
marja-alalle ja sen yrityksille yhteisiä pelisääntöjä myös matka- ja rekrytointikustannusten
korvausten osalta.

3.3 Lidl Suomi

Lidl Suomi ei kertonut Finnwatchille ostamiensa kotimaisten luonnonmarjojen määriä. Nämä tiedot ovat Lidlin mukaan yrityksen sisäisiä. Poimintakaudelta 2025 Lidl Suomi myy marjoja Kiantamalta (ks. luku 5.2), Pakkasmarjalta (ks. luku 5.4) sekä Polarica-konserniin (ks. luku 5.1) kuuluvalla Kaskein Marjalta. Lidlin mukaan sillä on läpikäyvyys metsämestikän ja puolukan arvoketjuun, sillä se kerää taustatiedot arvoketjusta osana kohonneen pakkotyöriskin hallintaa.

Lidl Suomi kertoo tunnistaneensa luonnonmarjat tuotteeksi, jonka toimitusketjuun liittyy kohonnut pakkotyön riski. Vuosina 2022–2023 yritys teetti ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin suomalaisten luonnonmarjojen toimitusketjussa. Arvioinnin pohjalta se asetti luonnonmarjojen tavarantoimittajille lakia tiukemmat vaatimukset poimijoiden oikeuksien turvaamiseksi. Työsuhteessa olevien poimijoiden osalta vaaditaan työsuhteen tekemisen poimijoiden omalla kielellä ja rekrytoinnin yhteydessä selkeää laskelmaa poimijalle kuuluvista kustannuksista ja odotettavissa olevista vähimmäistuloista. Laittomat rekrytointimaksut ovat kiellettyjä. Laittomilla rekrytointimaksuilla Lidl kertoo viittaavansa mediassakin esiintyneisiin tapauksiin, joissa Thaimaassa marjanpoimijoita rekrytoivat tahot ovat perineet rekrytointimaksuja. Joissain tapauksissa marjanpoimijoilta on yrityksen mukaan peritty myös kohtuuttomia vähennyksiä asumiskustannuksista.

Vuonna 2025 Lidl valvoi marjanpoimijoiden oloja auditoinnilla, joka kattoi koko työsuhteen alkaen rekrytointiprosessista Thaimaassa ja jatkuen läpi työskentelyn Suomessa aina Thaimaahan paluuseen saakka. Vastaava auditointi toteutetaan myös vuonna 2026. Auditointi tehdään Lidl Suomen asettamaan kriteeristöön nojaten. Se kattaa poimijoiden rekrytoinnin ja ajanjakson työsuhteen aikana sisältäen myös loppuhaastattelut työntekijöiden palattua Thaimaahan poimintakauden jälkeen. Lidl saa auditoinneista raportit, joiden perusteella se arvioi, onko toiminta vaatimusten mukaisella tasolla. Auditointia on ihmisoikeuksiin keskittynyt, Thaimaassa paikallisesti toimiva yritys.

Lidl Suomi katsoo, että EPP-periaatteen on toteuduttava tulevaisuudessa 100 prosenttisesti koko marja-alalla Suomessa. Yritys kertoo tekevänsä jatkuvasti töitä sen eteen, että EPP-periaatteen noudattamiseksi tulevaisuudessa löydetään koko alan yhteinen ratkaisu. Myös Lidl kertoo toimivansa Päivittäistavarakauppa ry:n luonnonmarja-alan vastuullisuuskysymyksistä keskustelevalle marjaryhmässä aktiivisena jäsenenä. Lidl Suomi kertoo, että EPP on jo nyt osa sen ostovaatimuksia (mm. osana Amfori BSCI:n Code of Conductin kautta²⁹), mutta periaate ei vielä toteudu yrityksen asettaman tavoitteen mukaisesti marjanpoimijoiden osalta. Lidl kertoo todenneensa ”tarpeen kriteeristön täsmentämiselle”. Lidl kertoo, että sille marjoja toimittavat yritykset ovat vahvistaneet toteuttavansa 30 % EPP-periaatetta vuoden 2026 poimintakaudella.

²⁹ Amfori BSCI. (2021). Code of Conduct, s. 7. <https://assets.ctfassets.net/8122zj5k3sy9/160l0xiTosLNUSvnX0pSSI/89b-9398d62f879c54cee386603d2bee8/amfori-bsci-code-of-conduct-english-december-2021-v2-2-1.pdf>

Lidl Suomi kertoo selvittäneensä mahdollisuutta tarjota Reilun kaupan marjoja, mutta toistaiseksi päätöstä niiden hankinnasta ei ole tehty. Lidl kertoo hakevansa ensisijaisesti koko alan laajuista ratkaisua, jotta EPP-periaate toteutuisi kaikkien Suomeen saapuvien marjanpoimijoiden osalta.

Finnwatchin kysymykseen siitä, mikä on merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa Lidl vastasi, että tehokkain ratkaisu rakenteellisten ihmisoikeusriskien ratkaisemiseksi alalla olisi koko arvoketjun ja eri toimialojen sitoutuminen vastuullisuuteen. Lidl korostaa, että suomalaista marjaa käytetään laajasti kaupan lisäksi myös teollisuudessa ja sitä myös viedään Suomesta. Lisäksi Lidl totesi, että sitä sitoo kilpailulainsäädäntö, joka rajoittaa kaupan alan mahdollisuuksia sopia yhteisistä vastuullisuustoimista. Suomessa Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei Lidlin mukaan ole laatinut ohjeistusta siitä, milloin yhteisesti vastuullisuustandardeihin sitoutuminen on kilpailu-keudellisesti sallittua.

4. Luonnonmarjoja jalostava teollisuus

Luonnonmarjoja Suomessa jalostavan elintarviketeollisuuden osalta kysely lähetettiin Valiolle, joka on mediatietojen mukaan suurin luonnonmarjojen ostaja Suomessa. Kyselyn saivat myös Valion kilpailijat Arla ja Eckes-Granini Finland, jotka käyttävät luonnonmarjoja tuotteissaan. Eckes-Granini valmistaa muun muassa Finnairin mustikkamehua. Kysely lähetettiin myös elintarvikealalla toimiville Fazerille ja Saarioiselle, joiden joissakin tuotteissa käytetään luonnonmarjoja. Koska Eckes-Granini ei voinut vastata Finnairin mustikkamehun alkuperää koskeviin kysymyksiin, kysely marjojen alkuperästä lähetettiin myös Finnairille.

Kyselyyn valituilta elintarviketeollisuuden yrityksiltä kysyttiin montako kiloa ne ostavat vuosittain suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa ja miltä marja-alan yritykseltä/yrityksiltä ne ovat tehneet edellä mainitut ostot edellisellä satokaudella. Yrityksiltä kysyttiin myös, mitä konkreettisia toimia ne ovat tehneet sen eteen, että poimijat eivät tulevalle satokaudella joudu itse kattamaan matkakuluja ja että marja-alalla noudatettaisiin EPP-periaatetta (EPP, Employer Pays Principle) Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määritelmien³⁰ mukaisesti.

30 Kansainvälinen työjärjestö ILO. (2019). General principles and operational guidelines for fair recruitment and definition of recruitment fees and related costs. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@prot-rav/@migrant/documents/publication/wcms_536755.pdf

Teollisuuden valmiutta tarjota kuluttajille Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjoja sisältäviä tuotteita kysyttiin usealla eri kysymyksellä. Yrityksiä pyydettiin kertomaan aikovatko ne tarjota kuluttajille tulevan vuoden aikana Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarja-tuotteita. Jos niillä ei ollut tällaista aikomusta, niitä pyydettiin avaamaan syy tähän. Lisäksi pyrittiin selvittämään, ottaisivatko teollisuuden yritykset valikoimiinsa Reilu kauppa -sertifioituja tuotteita jos jokin marja-alan yritys tarjoaisi niitä. Myös tämän kysymyksen kohdalla yrityksiä pyydettiin avaamaan syitä sille, jos ne eivät ottaisi tuotteita valikoimiin.

Lopuksi yrityksiä pyydettiin kommentoimaan sitä, mikä niiden näkemyksen mukaan on merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa.

Finnwatchin elintarviketeollisuuden yrityksille suuntaama kysely antaa näkymän elintarviketeollisuuden asettamiin luonnonmarjoja koskeviin vastuullisuusvaatimuksiin, mutta sitä ei voida pitää kattavana otoksena. Luonnonmarjoja jalostetaan lukuisien muidenkin kuin kyselyyn valittujen elintarvikealan yritysten toimesta.

4.1 Valio

Valio ei kertonut Finnwatchille ostamiensa kotimaisten luonnonmarjojen määriä. Yrityksen mukaan ostomäärät eivät ole kilpailusystä julkista tietoa. Valio ei kerro julkisuuteen myöskään sitä, miltä yrityksiltä se ostaa käyttämänsä luonnonmarjat ja luonnonmarjoista valmistetut valmisteet. Ylen vuonna 2023 julkaisemien tietojen³¹ mukaan Valio oli tuolloin hajauttanut luonnonmarjaostojaan usealle eri yritykselle. Yritysten joukossa oli myös ihmiskauppaepäilyjen keskellä ollut Polarica-konserni (ks. luku 5.1).

Valio kertoo, että tuotteiden ja raaka-aineiden toimittajien vastuullisuus on sille erittäin tärkeää, ja se pyrkii varmistamaan koko toimitusketjun vastuullisuuden jo toimittajien hyväksymisvaiheessa. Kaikilta Valion tavarantoimittajilta edellytetään sitoutumista Valion eettisiin toimintaperiaatteisiin (Valion Yhteistyökumppaneiden Code of Conduct). Jos toimitusketjussa ilmenee väärinkäytöksiä, toimittajia vaaditaan korjaamaan toimintansa sen sijaan, että automaattisesti katkaistaan ostot.

Vuonna 2023 Valio teetti yhdelle marjatoimittajalleen sosiaalisen vastuun auditoinnin. Kyseessä oli Valion toimeksiannosta tehty ulkopuolisen auditoijan ja ihmisoikeusasiantuntijan yhteistyössä tekemä sosiaalisen vastuun auditointi. Auditointi perustui toimittajalle lähetetyn ennakkokyselyn vastausten ja Valion kriteerien arviointiin. Toiminnan vaatimustenmukaisuuden arviointi tehtiin yhteistyössä ulkopuolisen auditoijan, ihmisoikeusasiantuntijan sekä Valion asiantuntijoiden toimesta. Auditoinnissa ilmeni yhtiön mukaan alaa koskevia rakenteellisia epäkohtia. Ne koskivat marjanpoimijoiden maahan-tulokustannuksia, rekrytointikäytäntöjä lähtömaassa ja työaikoja.

31 Lundell, T. (16.10.2023). MOT kysyi marjoja käyttäviltä yrityksiltä, miten ne takaavat poimijoiden eettiset olot – osa vaatii kuluttajilta toimia. Yle. <https://yle.fi/a/74-20055316>

Samana vuonna Valio otti käyttöön marjatoimittajille suunnatun vastuullisuuskyselyn, jolla kysyttiin tarkat tiedot muun muassa poimijoiden työsuhteen ehdoista, rekrytointikäytännöistä, maahantulokustannuksista ja muista poimijalle aiheutuvista kustannuksista sekä ansaintakäytännöistä. Lisäksi Valio tekee katselmointeja marjayritysten toimipaikkoihin poimintakauden aikana seuratakseen vaatimustensa toteutumista. Katselmoinneilla varmennetaan marjayritysten kyselyssä antamat vastaukset ja arvioidaan lisäksi muun muassa poimijoiden olosuhteita, majoitustilojen kuntoa ja turvallisuutta. Mikäli havaitaan puutteita, marjayritystä pyydetään tekemään korjaavia toimenpiteitä, joiden toteutumista seurataan. Valio kuitenkin ilmoittaa katselmuksista etukäteen kohdeyrityksille³².

Vuonna 2024 käyttöön otetuissa hankintaehdoissa Valio on määritellyt, että marjatoimittajien tulee osallistua Suomeen marjanpoimintakaudeksi rekrytoitujen marjanpoimijoiden maahantulokustannuksiin. Valio on vaatinut marjatoimittajia kattamaan 30 prosenttia Suomeen kutsuttujen poimijoiden maahantulokustannuksista. Hankintavaatimukset käydään vuosittain läpi marjatoimittajien kanssa kunkin satokauden sopimusneuvotteluiden yhteydessä, ja Valio kertoo näissä neuvotteluissa tuoneensa esiin olevansa valmis osallistumaan maahantulokustannuksiin marjaostomääriensä mukaisesti. Valio pitää poimijoiden maahantulokustannuksia luonteeltaan normaaleina työnantajakustannuksia, joiden kattaminen kuuluu poimijoita maahan tuovien yritysten vastuulle.

Valio odottaa, että poimijoita maahan kutsuvat yritykset ”työskentelevät aktiivisesti” EPP-periaatteen noudattamiseksi täysimääräisesti. Valio ei kuitenkaan ole asettanut 100 % EPP-vaatimukselle tavoitevuotta, sillä tavoitteen saavuttaminen edellyttää sen mukaan koko toimialan laajaa sitoutumista ja yhteisiä käytäntöjä. Valio sanoo edistävänsä asiaa aktiivisesti omalta osaltaan ja tekevänsä jatkuvasti työtä sen eteen, että kehitys eteenpäin mahdollisimman nopeasti koko toimialalla. Valio korostaa, että maahantulosta aiheutuvilla kustannuksilla on merkittävä vaikutus poimijan kokonaisansioon.

EPP-periaatteen lisäksi Valio vaatii marjatoimittajilta täyttä läpinäkyvyyttä marjojen hankintaketjussa. Vaatimus läpinäkyvyydestä koskee myös välikäsiä ja poimijoiden ansaintamallia. Lisäksi vaaditaan takuuta hyvistä työ- ja elinolosuhteista, poimijoiden koulutusta ennen poimintakautta sekä anonyymejä poimijoiden käytettävissä olevia palautekanavia. Lisäksi Valio vaatii marjatoimittajilta että poimijoille taataan päivittäinen näkyvyys heille kertyneistä nettotuloista ja että poimijoille maksetaan ”reilua ja kohtuullista” minimikorvausta. Finnwatch kysyi Valiolta, mitä reilu ja kohtuullinen korvaus sille tarkoittaa. Valio vastasi, että Suomeen kutsuttujen poimijoiden tulee olla työsuhteessa ja työehtosopimuksen piirissä, ja heillä tulee olla kirjalliset työehtosopimukset poimijan ymmärtämällä kielellä. Poimijoiden osalta kyseessä on maaseutuelinkeinojen työehtosopimus, jossa on määritelty palkan ehdot. Työehtosopimus ei kuitenkaan sisällä määräyksiä matka- ja rekrytointikuluihin liittyen, eikä siten takaa tiettyä nettoansiota.

32 Rosvall, M. (7.11.2022). Suomen suurin marjojen ostaja Valio ilmoittaa tarkastuksistaan yrityksille etukäteen eikä poimijoita aina kuulla – ihmiskauppatutkinnan keskiössä oleva Polarica on Valion suurin marjatoimittaja. STT. Kaleva. <https://www.kaleva.fi/suomen-suurin-marjojen-ostaja-valio-ilmoittaa-tark/5075582>

Valion mukaan poimijoiden oloissa ja ansiotasossa on tapahtunut kehitystä parempaan suuntaan. Valio kertoo pitävänsä aktiivista yhteistyötä marjatoimialan yritysten, marjojen ostajien, kansalaisjärjestöjen sekä valvovien viranomaisten välillä erittäin tärkeänä. Valio tukee vastaavaa alan yhteistyötä EPP-periaatteen toimeenpanossa Suomessa kuin mitä Ruotsissa pyritään toteuttamaan Nordic Berry Initiativen -aloitteen piirissä (ks. s. 12). Valio kertoo osallistuneensa aktiivisesti aiheesta käytyyn keskusteluun kuluvan kevään aikana. Mahdollisen suomalaisen aloitteen osalta on Valion mukaan tärkeää huomioida kilpailulainsäädännön vaatimukset ja se, että EPP-periaatteen toteutumista voidaan riittävällä tasolla myös todentaa ja seurata.

Reilun kaupan sertifiointi on Valion mukaan yksi keino poimijoiden työolojen edistämiseen ja seurantaan. Vuonna 2024 Valio oli mukana Reilun kaupan pilottihankkeessa, jonka tavoitteena oli luoda koko toimitusketjun kattavat vastuullisuuden sertifiointikriteerit kotimaiselle luonnonmarjalle. Reilu kauppa -sertifioidun luonnonmarjan käyttäminen Valion tuotteiden raaka-aineena edellyttää yhtiön mukaan sitä, että sopivaa sertifioitua marjaa on markkinoilla tarjolla ja että myös Valion oma toiminta on sertifioitu Reilun kaupan kriteerien mukaisesti. Tällä hetkellä Suomessa ei ole lainkaan saatavilla Reilun kaupan kriteerien mukaisesti tuotettuja kotimaisia luonnonmarjoja. Koska yksikään marjayritys ei tarjoa Reilu kauppa -sertifioitua luonnonmarjaa, ei päätös mahdollisesta sertifiointista ole tällä hetkellä ajankohtainen myöskään Valiolle. Valio kertoo kuitenkin seuraavansa tilannetta jatkuvasti.

Valio kertoo, että se voisi mahdollisesti käyttää Reilu kauppa -sertifioitua marjaa, mikäli niitä tarjoava marjayritys ja heidän tuotteensa täyttäisivät myös Valion hankintakriteerit. Valio korostaa myös, että itse sertifiointiprosessi olisi aikaa vievä. Tyypillinen sertifiointiprosessi kestää yhtiön mukaan noin 6–12 kk sertifiointijärjestelmästä ja tarvittavien toimenpiteiden (uudet toimintatavat, dokumentoinnit jne.) määrästä riippuen. Valion mukaan on tärkeää, että vastuullisuuden toteutuminen marjanpoiminnassa ei olisi pelkästään yksittäisen sertifiointijärjestelmän varassa.

Valion mukaan luonnonmarja-alan vastuullisuuden toteutumista tulisi tukea Suomessa alaa koskevan lainsäädännön ja tehokkaan viranomaisvalvonnan kautta. Yhteisten pelisääntöjen selkeyttäminen myös kilpailulainsäädännön näkökulmasta olisi tärkeää, jotta eri toimijoiden välillä voidaan tehdä vaikuttavaa yhteistyötä.

4.2 Eckes-Granini Finland

Eckes-Granini Finland kertoi Finnwatchille, ettei se käytä suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa tuotteissaan eikä hanki marjatuotteita suomalaisilta yrityksiltä. Yritys vastasi Finnwatchin jatkokysymykseen, ettei se osta marjoja myöskään Ruotsista, jossa luonnonmarja-alalla on vastaavia ongelmia.

Eckes-Granini Finlandin kenties näkyvin mustikkatuote on Finnairin mustikkamehu, jota Finnair tarjoaa lennoillaan ja joka on myös K-ryhmän kauppojen valikoimissa. Finnwatch kysyi Eckes-Graninilta erikseen kyseisessä tuotteessa käytettyjen mustikoiden alkuperää. Yrityksen mukaan se ei voi kertoa tätä, sillä tiedot ovat asiakassopimuksen ja salassapitosopimuksen alaisia. Finnwatch kysyi asiaa suoraan myös Finnairilta, joka kertoi, että sen mustikkamehun marjojen alkuperämaat ovat tällä hetkellä Puola ja Kanada.

Eckes-Granini totesi Finnwatchille suoraan, ettei se aio tarjota kuluttajille Reilu kauppa -sertifioituja marjatuotteita. Aikaisempien kokemustensa perusteella se arvioi, että ”sertifioitujen tuotteiden menekki ei vastaa odotuksia”. ”Reilu kauppa -tuotteissa suurin ongelma on kuluttajakysynnän vähäisyys ja korkea hinta enemmän kuin meidän tahomme valmistaa tai ei”, yritys kertoi. Mikäli jokin marja-alan yritys tarjoaisi Eckes-Graninille Reilu kauppa -sertifioituja tuotteita, se kertoo kuitenkin harkitsevansa niiden valikointiin ottamista tilannekohtaisesti.

Eckes-Granini ei ottanut kantaa siihen, mikä on yrityksen näkemyksen mukaan merkittävintä este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa. ”Kun emme hanki näitä tuotteita suomalaisilta yrityksiltä, emme luonnollisesti ota kantaa heidän haasteisiinsa ja korjaaviin toimenpiteisiin”, yritys sanoi.

4.3 Arla Foods

Arla kertoi Finnwatchille, ettei se osta itse luonnonmarjoja lainkaan, vaan käyttää tuotannossaan marjavalmisteita. Arla ei kertonut Finnwatchille näiden valmistajien ostomääriä eikä luonnonmarjavalmistejien tuottavan tavarantoimittajansa nimeä.

Arla kertoo valitsevansa toimittajansa eettisiin periaatteisiinsa perustuvan hyväksymisprosessin avulla. Kotimaiset marjavalmisteen Arla kertoo hankkivansa ”merkittävältä suomalaiselta toimijalta”. Arlan mukaan se käy alihankkijansa kanssa säännöllistä vuoropuhelua ja on sopinut yhdessä arvoketjussa toteutettavista toimenpiteistä, kuten auditoinneista.

Arla ei kertonut onko se tehnyt joitain konkreettisia toimia sen eteen, että poimijat eivät tulevalle satokaudella joudu itse kattamaan matkakuluja ja että marja-alalla noudatettaisiin EPP-periaatetta. Arla ei vastannut myöskään kysymykseen siitä, mitä se pitää merkittävimpänä esteenä Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa.

Ylätasolla Arla kertoi käyneensä keskusteluja alihankkijansa kanssa ja osallistuneensa toimialayhteistyön puitteissa keskusteluun mahdollisista ratkaisukeinoista ja niiden edistämisestä. Yrityksen mukaan alalla kohdattujen haasteiden korjaamiseen ei ole yhtä nopeaa ratkaisua, koska ongelma on monisyinen. Arlan mukaan tilanteen parantaminen edellyttää eri sidosryhmien ja arvoketjun yritysten välistä pitkäjänteistä yhteistyötä kunkin toimijan vaikutusmahdollisuuksien mukaisesti sekä yritysten toimenpiteitä tukevia kansallisia rakenteita. Arla ei avannut mihin haasteisiin, ongelmiin tai tilanteisiin se viittaa.

Arla ei vastannut kysymyksiin siitä, aikooko se tarjota kuluttajille Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjatuotteita tai ottaisiko se niitä valikoimiin jos niitä yritykselle tarjottaisiin. Arlan mukaan sen tulevat aikeet ovat yhtiön sisäisiä asioita.

4.4 Fazer Group

Fazer Group kertoi Finnwatchille ostaneensa vuonna 2025 vain noin 1 000 kiloa pakastettua suomalaista mustikkaa. Kotimaiset luonnonmarjat ovat yrityksen mukaan sille hyvin pieni hankintakategoria. Marjojen lisäksi Fazer kertoo ostavansa erilaisia hilloja ja täytteitä, joissa satokaudesta riippuen voi olla mukana myös kotimaista marjaa. Fazer kertoi näiden tavarantoimittajiensa nimet Finnwatchille taustatiedoksi mutta toivoi, että tietoja ei julkaista.

Fazer kertoi seuraavansa EPP-periaatteen edistymistä Suomessa Elintarviketeollisuusliiton kautta. Yrityksen mukaan EPP-periaatteen noudattamista koskevia asioita on sisällytetty Fazer Supplier Code of Conductiin, jonka kaikki yhtiön marja- ja hillotoimittajat ovat hyväksyneet ja allekirjoittaneet. Fazerin Supplier Code of Conduct kieltää työntekijöiden maksamat rekrytointimaksut.

Toimittajia myös auditoidaan Code of Conductia vastaan tai heille tehdään katselmuksia tai selvityksiä eri aiheisiin liittyen. Fazer kertoo tehneensä marjatoimittajalleen vastuullisuusauditoinnin vuonna 2023. Selvityksessä keskityttiin Fazerin mukaan EPP-periaatteen. Fazer ei kuitenkaan kertonut Finnwatchille auditoinnin tulosta.

Fazer kertoo, että tällä hetkellä tarjontaa Reilu kauppa -sertifioiduista marjoista ja niistä tehdyistä prosessoiduista tuotteista ei ole. Mikäli tarjontaa tulisi, päätös sertifioituihin tuotteisiin siirtymisestä tehtäisiin yrityksen vastuullisuustyön ohjausryhmässä. Päätöksessä huomioitaisiin muun muassa hinta ja saatavuus.

Fazerin mukaan kotimaisen marja-alan ihmisoikeusongelmissa on kyseessä monisyinen ja rakenteellinen haaste, joka johtuu siitä, että alalla ei ole ollut yhteisiä pelisääntöjä. Yrityksen mukaan vastuut ja käytännöt on luotava sellaisiksi, että yhteistyö kausityöläisten kotimaiden ja Suomen välillä on toimivaa sekä kausityöläisten työn valvonta ja auditoinnit ovat mahdollisia.

4.5 Saarioinen

Saarioinen kertoi Finnwatchille, paljonko se ostaa vuosittain suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa mutta ei antanut julkaista tietoja. Saarioinen kertoi Finnwatchille myös luonnonmarjat toimittavien alihankkijoidensa nimet, mutta ei antanut julkaista niitäkään. Saarioisen mukaan sillä on täysi läpinäkyvyys ostamansa kotimaisen metsämustikan ja puolukan koko arvoketjuun ja se tietää tarkkaan mistä sen alihankkijat ovat hankkineet sille toimitetut marjat. Asia on yrityksen mukaan käyty kattavasti läpi auditoinneissa.

Saarioinen kertoo arvioivansa kaikki marjatoimittajansa tarkasti. Se on tehnyt marjayrityksien auditointeja ja auditointien yhteydessä thai-poimijoiden haastatteluja vuodesta 2023 lähtien. Yrityksen mukaan se on selvityksillään varmistanut, että poimijoille maksetaan riittävä korvaus, vaikka poimittu marjamäärä jäisikin jostain syystä pieneksi. Finnwatch kysyi mitä yritys tarkoittaa riittävällä korvauksella. Saarioinen vastasi, että se pitää riittävänä korvauksena vähintään maaseutuelinkeinojen työehtosopimuksen mukaista korvausta matkakulujen vähentämisen jälkeen. Lisäksi sen mukaan myös poimijoiden maksamien ruokailu- ja majoituskulujen tulee olla kohtuullisia.

Vaikka Saarioisen em. näkemys kohtuullisesta korvauksesta on sidottu matkakulujen vähentämisen jälkeiseen nettoansioon, Saarioinen ei vastannut kysymykseen siitä onko se itse sitoutunut EPP-periaatteeseen ja edellyttääkö se EPP-periaatteen noudattamista tavarantoimittajiltaan. Saarioinen kertoo edellyttävänsä, että poimijoiden ansio on vähintään maaseutuelinkeinojen TES:n mukainen matkakulujen vähentämisen jälkeen. Yritys kertoo, että se on auditoinneissa saanut marjayrityksiltä ja poimijoilta luottamuksellista ja todisteellista tietoa tämän vaatimuksen toteutumisesta.

Saarioinen ei kertonut suoraan, aikooko se tarjota tulevan vuoden aikana kuluttajille Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjatuotteita. Yritys kertoo omilla toimintatavoillaan varmistavansa, että marjatoimittajat toimivat asianmukaisesti. Saarioinen kertoo kuitenkin olevansa valmis ostamaan Reilun kaupan marjoja jos niitä sille tarjottaisiin.

Merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa on Saarioisen mukaan yhteisen tahtotilan puute. Toimitusketjun osapuolten poimintayrityksistä ja poimijoista teollisuuteen ja edelleen kauppaan asti tulisi yrityksen mukaan tavoitella samaa, kaikkien kannalta kestävää toimintamallia. Saarioisen mukaan kestävässä toimintamallissa TES:n mukainen minimipalkka toteutuisi matkakulujen vähentämisen jälkeen ja riippumatta poimittujen marjojen määrästä ja kaikki marjayritykset sitoutuisivat siihen. Yrityksen mukaan lain ja määräysten tulisi olla yksiselitteisiä ja niiden noudattamista valvoa riittävästi viranomaisten toimesta. Saarioinen uskoo, että marjanpoiminnasta saadaan tehtyä ulkomaisille(kin) poimijoille läpinäkyvä, aidosti kiinnostava ja kannattava työmahdollisuus jos koko ketju viranomaisista marjayrityksiin, teollisuuteen ja kauppaan sitoutuu mallin noudattamiseen.

5. Marja-alan yritykset

Marja-alan yrityksistä kyselyn vastaanottajiksi valittiin Polarica, Kiantama, Marja Bothnia Berries ja Pakkasmarja. Nämä yritykset ovat erikoistuneet erilaisten luonnonmarjojen hankintaan ja jalostukseen.

Kyselyyn valituilta marja-alan yrityksiltä kysyttiin montako kiloa ne myyvät vuosittain suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa ja mikä osuus marjoista menee vientiin. Yrityksiltä kysyttiin myös miten ne ovat järjestäneet marjojen poiminnan tai muun hankinnan ja mitä konkreettisia toimia ne ovat tehneet sen eteen, että yrityksessä noudatettaisiin EPP-periaatetta.

Marja-alan yrityksiltä kysyttiin aikovatko ne tarjota niiden asiakkaille Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjoja. Jos niillä ei ollut tällaista aikomusta, niitä pyydettiin avaamaan syy tähän. Yrityksiltä kysyttiin myös olisivatko ne valmiita tarjoamaan Reilu kauppa -sertifioituja marjoja jos jokin keskeinen suomalainen asiakas haluaisi niitä ostaa. Myös tähän kysymykseen kysyttiin perusteluja.

Lopuksi yrityksiä pyydettiin kommentoimaan sitä, mikä niiden näkemyksen mukaan on merkittävin este Suomen luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmien korjaamisessa.

5.1 Polarica AB

Polarica kertoi Finnwatchille, ettei se anna julkisuuteen tarkkaa tietoa yhtiön myymän suomalaisen puolukan ja metsämustikan määristä tai viennin osuudesta. Polarica-konsernin uusimmasta vastuullisuusraportista³³ käy ilmi, että vuonna 2024 konserni tuotti yhteensä 20,5 miljoonaa kiloa marjoja ja hedelmiä. Koko konsernin myynnistä 29,4 prosenttia tulee luonnonmarjoista. Polarica-konserniin kuuluvat yhtiön kokonaan omistamat tytäryhtiöt Kaskein Marja Oy, Polarica Marjahankinta Oy sekä Polarica Skogsbärsinköps AB. Finnwatch kysyi hankkiiko Polarica-konserni kaikki luonnonmarjat oman konserninsa yhtiöiltä vai ostetaanko marjoja myös ulkopuolisilta toimijoilta, ja jos, niin miltä yhtiöiltä hankintoja tehdään. Polarica kertoi, että se käyttää alihankkijoita metsämarjojen hankinnassa, mutta ei antanut niistä tarkempaa tietoa.

Polarica kertoo aloittaneensa toimenpiteet EPP-periaatteen noudattamiseksi vuonna 2023. Yhtiö ei kuitenkaan noudata EPP-periaatetta kokonaisuudessaan vaan se maksaa poimijoiden kuluista matalamman prosentin. Vuonna 2026 yhtiö kertoo sitoutuneensa kulujen kattamiseen 30 prosentilla. Yhtiön mukaan EPP-periaatteen noudattamisesta johtuva korkeampi raaka-aineen hankintakustannus olisi ollut liian suuri siirrettäväksi

³³ Polarica. Sustainability Report 2024. https://www.polarica.com/hubfs/Polarica%20raportit/Polarica_sustainability_report_2024.pdf

kerralla lopputuotteen hintaan. Kulujen kattamista koskeva 30 prosentin vaatimus on Thaimaan viranomaisten asettama vaatimus³⁴ ja se sisältyy Polarican mukaan myös ruotsalaisen vastuullisuusverkosto Ethical Trade Swedenin laatimaan Nordic Berry Initiative -malliin. Polarican mukaan myös useampi sen asiakas on asettanut tämän vaatimuksen ostokriteereihinsä.

Polarica osallistui Reilun kaupan luonnonmarjakriteereitä koskeneeseen pilottiin vuonna 2024. Yhtiön mukaan pilotissa määritellyt Reilun kaupan luonnonmarjakriteerit ovat toteutettavissa olevia ja käytännössä toimivia. Ongelmana on kuitenkin kriteereissä alunperin ollut 100 % EPP:n noudattamista koskeva vaatimus. Polarica kertoo ehdottaneensa EPP-prosentin kasvattamista vaiheittain.

Polarica kertoo, että sillä on tahtotila tarjota Reilu kauppa -sertifioituja metsämarjoja, olettaen että marjoille löytyy kysyntää. Tämä edellyttää yhtiön mukaan sitä, että vähittäiskauppa on kiinnostunut tarjoamaan Reilu kauppa -sertifioituja tuotteita kuluttajille. Polarica korostaa, ettei se myy marjoja suoraan kuluttajille, vaan toimii erilaisten marjatuotteiden valmistajana. Finnwatch kysyi Polaricalta tarkoittaako se, että Reilu kauppa -sertifioituille marjoille ei tällä hetkellä ole kysyntää vähittäiskaupan tai muiden ostajajärjestysten toimesta. Polarica vastasi tähän, että ”keskusteluita/kyselyitä Reilu kauppa -sertifioituille marjoille on kyllä”.

Polarica kertoo yhtiön hoitaneen useamman vuoden ajan ennakkomaksuna poimijoiden lentolippukulut, jotta poimijoiden ei tarvitse velkaantua kotimaassaan. Kulut on vähennetty poimijoiden ansioista kauden aikana. Yhtiön mukaan velkaantumisriskiä estetään sitoutumalla varmistamaan riittävä tulotaso poimijalle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yhtiö käy vuosittain läpi alihankkijoidensa raportit poimijoiden brutto- ja nettoansioista. Jos yksittäisen poimijan nettoansio on alhainen, Polarica kompensoi poimijalle korkeamman nettoansion alihankkijan kautta. Polarica kertoo myös tekevänsä pistokoikeita, joilla se varmistaa, että poimijoille on maksettu sille raportoidut ansiot. Polarican tekemä kompensatio nostaa yhtiön marjan hankintahintaa. Yhtiön mukaan riittävän tulotason varmentaminen on sekä poimijoita työllistävän yhtiön että marjoja ostavan yhtiön vastuulla oleva asia. Ostajien tulisi siis maksaa marjoista riittävän suurta hintaa.

Polarica Marjahankinta Oy, sen entinen toimitusjohtaja ja marjanpoimijoiden rekrytoinnista vastannut liikekumppani tuomittiin ihmiskaupasta Lapin käräjäoikeudessa kesäkuussa 2026.³⁵ Polarica aikoo valittaa tuomiosta³⁶. Helsingin käräjäoikeus tuomitsi

34 Ks. Thailand. (31.3.2026). Department of Employment. Measures for the Regulation and Protection of Thai Workers Traveling to Work as Wild Berry Pickers in the Kingdom of Sweden and the Republic of Finland, Season 2026. https://www.doe.go.th/prd/amnatcharoen/news/param/site/88/cat/7/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/100770

35 Tiihonen, J. (8.6.2026). Suomen suurimmasta ihmiskaupasta tuomiot. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/74-20230308>

36 Polarica. (8.6.2026). Lapland District Court Judgment in Human Trafficking Case. <https://www.polarica.com/news/lapland-district-court-judgment-in-human-trafficking-case>

Polarica Marjahankinnan vuonna 2024 yhteisösakkoon lahjusten antamisesta³⁷. Polarica on valittanut asiasta hovioikeuteen. Toukokuussa 2026 Kilpailu- ja kuluttajaviranomainen (KKV) esitti marja-alan yrityksille seuraamusmaksuja 10 vuotta kestäneestä osto- ja tietojenvaihtokartellista. KKV:n mukaan myös Polarica osallistui kartelliin. Polarica on kiistänyt kartellin³⁸.

5.2 Kiantama

Kiantama myy vuosittain 3-4 miljoonaa kiloa suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa, josta 40–50 prosenttia menee vientiin.

Kiantaman rooli marjojen arvoketjussa on marjojen jalostus eikä se tuo Suomeen omia poimijoita. Kiantama kertoo ostavansa marjat poimintaan erikoistuneilta yrityksiltä ja ostopistemarkkinoilta. Suomalaisen puolukan ja metsämustikan päätoimittajia Kiantamalle ovat olleet Tessacraft ja Q-Berry nimiset yritykset. Ostopisteissä kirjataan ylös myyjä ja luomu-marjoissa myyjä sekä poimintapaikka. Oletuksena ostopisteillä on, että marja on ostopisteen lähialueelta. Elintarvikkeissa on jäljitettävyyksivaatimus, ja Kiantama kertoo pystyvänsä ongelmatilanteessa jäljittämään ketjussa raaka-aineiden alkuperän.

Kiantama kertoo, että EPP-periaatteen noudattaminen on Suomessa työnantajaliittojen ja kaupan etujärjestön selvityksessä muun muassa kilpailuoikeudellisten kysymysten osalta. Kiantama kertoo odottavansa tästä prosessista yleistä linjausta ja välittävänsä asiakkaidensa vaatimukset ja toiveet ketjussa edelleen marjan toimittajille. Kiantama kertoo, ettei se vastusta EPP-periaatteen noudattamista koskevaa kehitystä. Thaimaan viranomaisien vaatimuksista ja asiakasvaatimuksista johtuen 30 % EPP-periaate toteutuu yrityksen mukaan jo nyt ja Kiantama edellyttää tätä marjatoimittajiltaan. Kiantaman mukaan EPP-periaatteen noudattamisen valvonta on kuitenkin haasteellista. Yritys itse valvoo asiaa poimijoille suunnatuilla kyselyillä.

Kiantama on keskustellut Reilun kaupan kanssa sertifiointista ja aloittanut sertifiointiprosessin, jotta se voi tarjota sertifioidua marjaa mikäli kysyntää sille syntyy ja marjanpoiminnassa tulee sille tarjontaa. Käytännön ongelmana on yrityksen mukaan sertifioidun marjan saatavuus. Kiantama on pyytänyt alihankkijoiltaan Reilu kauppa -sertifioituja marjoja ja sertifiointi ketjussa on yrityksen mukaan etenemässä. Kiantaman mukaan Reilun kaupan 100% EPP-vaatimus on korkea heti toteutettavaksi ja siksi EPP-vaatimusta halutaan toteuttaa asteittain. Kiantaman mukaan 60 % EPP-vaatimus ensimmäisenä vuonna on hyvä askel.

37 Polarica. (5.11.2024). District Court Verdict in Bribery Case Involving Polarica Marjahankinta Oy. <https://www.polarica.com/news/district-court-verdict>

38 Polarica. (27.5.2026). FCCA suspects companies in the berry industry of an alleged competition infringement – Polarica denies the claims. <https://www.polarica.com/news/fcca-suspects-companies-in-the-berry-industry-of-an-alleged-competition-infringement-polarica-denies-the-claims>

Kiantaman mukaan luonnonmarjojen poiminta on työsuhteisena muuttunut paljon viimeisen kahden vuoden aikana ja kehitys on ollut nopeaa. Työehtosopimuksen vaatimusten täyttäminen kaipaa yrityksen mukaan kuitenkin vielä työtä. Myös työehtosopimus kaipaasi yrityksen mukaan päivitystä, jotta se ottaisi paremmin huomioon luonnonmarjojen poiminnan, joka eroaa puutarha/peltoviljelmillä tapahtuvasta työstä. Kausityöhön palkattavien poimijoiden rekrytointiprosessi ja se mitä tapahtuu ennen työsopimusta on Kiantaman mukaan vaihe, jossa on riskejä, ja joiden seuranta ja kontrollointi on ostajalle haasteellista.

Kiantaman entinen³⁹ toimitusjohtaja ja koordinaattori tuomittiin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin syksyllä 2025 ihmiskaupasta. Kiantama on valittanut tuomiosta hovioikeuteen. Kiantama oli myös yksi marjayhtiöistä, joka oli osallistunut Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV:n toukokuussa 2026 paljastamaan osto- ja tietojenvaihtokartelliin 10 vuoden ajan. KKV kuitenkin vapautti Kiantaman seuraamusmaksusta, sillä yhtiö teki yhteistyötä KKV:n kanssa. Ilman vapautusta KKV olisi esittänyt Kiantamalle noin 1,4 miljoonan euron seuraamusmaksua.⁴⁰

5.3 Marja Bothnia Berries

Marja Bothnia Berries ei kertonut Finnwatchille, paljonko se myy vuosittain suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa, sillä tiedot ovat yrityksen mukaan sille kilpailullisesti arkaluontoisia. Yrityksen verkkosivuilla kuitenkin kerrotaan, että sen suurimmat tuotteet ovat pakastemustikka (vuosittainen myynti 1,5–2,5 miljoonaa kiloa) ja pakastepuolukka (vuosittainen myynti 2,5–4,5 miljoonaa kiloa). Marjat kerätään Suomen ja Ruotsin metsistä. Yrityksen mukaan suurin osa, tällä hetkellä noin 80 prosenttia, sen marjoista menee vientiin. Vain noin 20 prosenttia myydään kotimaahan. Yrityksen verkkosivujen mukaan marjat myydään pääasiassa elintarviketeollisuuteen ja lääketeollisuuden raaka-aineeksi.

Yritys hankkii marjoja tuomalla Suomeen itse poimijoita, jotka ovat sen palkkalistoilla. Lisäksi se ostaa marjoja ”asiamiehiltä” jotka toimivat yhtiöille ostajina. Asiamiehet ostavat marjat ostopisteiltä ympäri Suomea. Asiamiehiltä ostettavien marjojen määrä riippuu hyvin paljon sadosta ja vaihtelee yrityksen mukaan vuosittain. Mustikassa osuus ei ole huomattava, kun taas puolukasta hyvin merkittävä osuus tulee asiamiesten kautta. Marja Bothnia Berries ei kuitenkaan ole valmis jakamaan tarkkoja suhdelukuja. Yrityksen mukaan asiamiesten kautta ostettavien marjojen alkuperän ”valvominen 100 % varmuudella on tietenkin täysin mahdotonta”. Lähtökohta on se, että jokainen poimija tuo itse poimimansa marjat ostopisteelle.

39 Kerkelä, L. (5.9.2025). Törkeästä ihmiskaupasta tuomittu marjajohtaja luopuu tehtävistään. Helsingin sanomat. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000011474773.html>

40 KKV. (27.5.2026). KKV esittää noin 9,4 miljoonan euron seuraamusmaksuja luonnonmarja-alan kartellista. <https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kkv-esittaa-noin-94-miljoonan-euron-seuraamusmaksuja-luonnonmarja-alan-kartellista/>

Marja Bothnia Berries kertoo, että EPP-periaatteen soveltaminen on sillä tällä hetkellä selvityksen alla. Yritys ei tällä hetkellä noudata EPP-periaatetta miltään osin. Yrityksen tavoite ja toive on päästä ratkaisuun, joka ”toimisi alalla huomioiden kaikki toimijat ja koko arvoketjun”.

Yritys kertoo varmistavansa Suomessa poimijoidensa toimeentulon ja turvalliset työolot sekä estämään poimijoiden velkaantumisen myös seuraavalla satokaudella. Finnwatch kysyi yritykseltä miten velkaantuminen estetään tilanteessa, jossa yritys ei ole sitoutunut EPP-periaatteeseen. Marja Bothnia Berriesin mukaan yrityksellä on käytössä urakkapalkkamalli, jolla poimijat ovat päässeet huomattavasti sitovaa työehtosopimusta parempiin tuloihin. Lisäksi yritys kertoo voivansa palkanmaksun yhteydessä todeta jokaisen poimijan nettotulot, sillä se maksaa itse poimijoiden lennot ja vähentää ne palkasta. Koska yritys on tietoinen poimijoiden kaikista kuluista, se kertoo pystyvänsä näin konkreettisesti varmistamaan sen, että velkaantumista ei synny. Urakkapalkkamalli ja *tieto* toimittajan nettotuloista ei kuitenkaan vielä itsessään riitä varmistamaan sitä, ettei velkaantumista synny tai että poimijan nettotulot eivät jää kohtuuttoman mataliksi. MBB kuitenkin katsoo, että ”velkaantuminen on nykymallilla mahdotonta”.

Marja Bothnia Berries kertoo jakavansa samat tavoitteet Reilun kaupan järjestelmän kanssa suhteessa poimijoiden oikeuksiin. Marja Bothnia Berriesin mukaan iso osa Reilun kaupan sertifikaatin laatimista kriteereistä kuitenkin perustuu aikaan ennen luonnonmarjapoimijoiden työsuhteellistamista eivätkä ne siksi peilaa nykyhetkeä. Marja Bothnia Berries ei aio hankkia marjoille Reilu kauppa -sertifikaattia eikä ole valmis tällä hetkellä tarjomaan Reilun kaupan marjoja vaikka jokin sen keskeinen suomalainen asiakas haluaisikin ostaa niitä. Tämä johtuu yrityksen mukaan siitä, että sertifikaatti ei sellaisenaan ole ”suoraan implementoitavissa”. Implementoinnin ongelmat liittyvät muun muassa siihen, että Reilun kaupan sertifikaatti ei huomioi kotimaisia poimijoita eli marjoja, joita yritys ostaa asiamiehensä kautta. ”Eikö suomalaisen eläkeläisen poimima marja ole Reilun kaupan marjaa”, kysyi Marja Bothnia Berries vastauksessaan.

Koska suurin osa yrityksen marjoista menee vientiin, Marja Bothnia Berries arvioi, että suurin osa sen asiakkaista ei hyötyisi Reilun kaupan sertifikaatista. Sertifioinnin aiheuttama muuttunut kustannusrakenne kuitenkin voisi yrityksen mukaan haitata tai estää vientikauppojen toteutumista.

Riski luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmille johtuu yrityksen mukaan tällä hetkellä puutteellisista toimintamalleista. Marja Bothnia Berriesin mukaan alalle tarvitaan mallit, jotka velvoittaisivat kaikkia toimijoita toimimaan vastuullisesti, turvaamaan poimijoiden toimeentulon sekä ehkäisemään poimijoiden hyväksikäytön. Yritys peräänkuuluttaa myös viranomaisten yhteistyötä sekä prosessien selkeyttämistä, eli riittävää valvontaa ja läpinäkyvyyttä alalle sekä selkeyttä esimerkiksi ulkomaisten poimijoiden työlupaprosesseihin. Selkeillä toimintaohjeilla ja säännöillä olisi yrityksen mukaan helpompaa varmistaa oikeat menettelytavat koko alalla ja tämä vähentäisi riskejä. Marja Bothnia Berries kertoo toivo-

vansa harkittuja ratkaisuja, jotka soveltuvat pitkäjänteisesti ja kattavat koko alan, huomioiden kaikki toimijat aina yksittäiseen poimijaan asti.

Toukokuussa 2026 Kilpailu- ja kuluttajaviranomainen (KKV) esitti marja-alan yrityksille seuraamusmaksuja 10 vuotta kestäneestä osto- ja tietojenvaihtokartellista. KKV:n mukaan myös Marja Bothnia Berries osallistui kartelliin. Marja Bothnia Berries on kiistänyt kartellin.⁴¹

5.4 Pakkasmarja

Pakkasmarja ei kertonut Finnwatchille paljonko se myy vuosittain suomalaista puolukkaa ja metsämustikkaa. Yrityksen mukaan tiedot ovat sille liiketoiminnallisesti ja kilpailullisesti herkkiä. Pakkasmarja kuitenkin totesi, että suomalainen puolukka ja metsämustikka muodostavat merkittävän osan yrityksen liiketoiminnasta ja luonnonmarjoilla ylipäättään on keskeinen osuus sen liiketoiminnassa, vaikka viljellyt marjat muodostavatkin suurimman osan sen liikevaihdosta. Pakkasmarja tuottaa suurimman osan tuotteistaan Suomen markkinoille ja vain vähäisissä määrin kansainvälisille markkinoille.

Yrityksen omilla verkkosivuilla kerrotaan, että Pakkasmarja pakastaa ja jalostaa kotimaisia marjoja noin 5 miljoonaa kiloa vuodessa⁴². Finnwatchille yhtiö kertoi, että yhtiön jalostamien marjojen volyymi on noussut verkkosivuilla kerrotusta. Puolukan ja metsämustikan lisäksi Pakkasmarja myy muun muassa mansikkaa, mustaherukkaa ja vadelmaa. Vuonna 2022 medialle annetussa haastattelussa yhtiön päätuotteen on kerrottu olevan mansikka⁴³. Edellä mainitusta kokonaisluvusta ei voida päätellä tarkkoja marjakohtaisia myyntilukuja, mutta tietoja yhdistelemällä suuruusluokkaa on mahdollista hahmottaa. Karkeasti voidaan arvioida, että Pakkasmarjan markkinoiman kotimaisen puolukan ja metsämustikan määrä on vuosittain joitain miljoonia kiloja.

Pakkasmarja ei työllistä poimijoita suoraan, vaan ostaa metsämarjansa Marja Bothnia Berries -yritykseltä (ks. luku 5.3), joka on sen pitkäaikainen liikekumppani ja merkittävä osaomistaja⁴⁴. Lisäksi Pakkasmarja ostaa vähäisiä määriä luonnonmarjoja lähialueella toimivilta kumppaneiltaan, jotka hankkivat marjat yksityishenkilöiltä omien ostopisteidensä kautta.

41 Siirilä, M. (27.5.2026) Marja Bothnia Berries kiistää kartelliväitteet – vetoaa Ruotsin viranomaisten päinvastaiseen tulkitaan. Yle. <https://yle.fi/a/74-20228232>

42 Pakkasmarja. Moderni marjatehdas. <https://www.pakkasmarja.fi/moderni-marjatehdas/> (vierailtu sivulla 24.5.2026)

43 Pakkanen, I. (28.3.2022). Raikkaita marjoja ympäri vuoden – savolaisviljelijät keksivät loistavan yritysideaan 40 vuotta sitten. Yhteishyvä. <https://yhteishyva.fi/elama/raikkaita-marjoja-ympari-vuoden-savolaisviljelijat/3f8AYi0o5h7EWWiAbUbP2f>

44 Marja Bothnia Berries osti vuonna 2011 Pakkasmarjan osakkeenomistajan Romo Ribes Oy:n ja tuli sitä kautta Pakkasmarja Oy:n osakkaaksi. Romo Ribes on myöhemmin sulautunut Marja Bothnia Berries -yhtiöön. Marja Bothnia Berriesin omistusosuus Pakkasmarja Oy:n osakkeista oli vuonna 2023 2,5 prosenttia ja se nousi vuoden 2024 alussa 28,3 prosenttiin. Pakkasmarja Oy:n yhtiöjärjestyksessä osakkaiden äänimäärää yhtiökokouksessa on kuitenkin rajattu siten, että riippumatta siitä, kuinka suurta äänimäärää edustaa, yhtiökokouksessa yksi osakas voi äänestää vain 1/5 kokouksen osanottajien yhteenlasketusta äänimäärästä.

Pakkasmarja kertoo kohdistavansa vastuullisuustyötään erityisesti hankintaketjuun ja toimintamallien kehittämiseen yhteistyössä liikeyrityksiensä kanssa. Pakkasmarjan mukaan sen vastuullisuustyön ja liiketoiminnan ytimessä on, että poimijoiden oikeudet, toimeentulo ja työolosuhteet voidaan varmistaa koko toimitusketjussa. Osana vastuullisuusohjelmaansa Pakkasmarja on myös tehnyt marjakumppaninsa toimintaan säännöllisiä auditointeja.

Pakkasmarja kertoo pitäneensä huolta siitä, että poimijat ovat satokauden päättyessä kenneet kattamaan heille aiheutuneet kulut eivätkä ole lähteneet Suomesta velkaantuneina. Pakkasmarjan mukaan sen luonnonmarjaketjussa on jo useiden vuosien ajan ollut käytössä käytäntöjä, joilla pyritään turvaamaan poimijoiden toimeentulo, kuten poimijalle taattu vähimmäisnettoansio. Finnwatch kysyi Pakkasmarjalta, mitä tämä tarkoittaa. Yhtiön mukaan poimijoiden ansainta perustuu poimintamääriin sidottuun urakkapalkkaukseen, joka määräytyy maaseutuelinkeinojen työehtosopimuksen (TES) mukaisesti. Pakkasmarjan mukaan tämä mahdollistaa poimijoille keskimäärin TES:n mukaista minimipalkkaa korkeammat ansiot. Lisäksi poimijoille taataan poimintamäärästä riippumatta TES:n mukainen vähimmäispalkka. TES:n mukainen palkkaus ei kuitenkaan kerro poimijoiden nettoansiosta, sillä maaseutuelinkeinojen työehtosopimus ei ota kantaa poimijoilta perittäviin matka- ja rekrytointikuluihin.

Vaikka Pakkasmarjan mukaan poimijoille on jo vuosia taattu vähimmäisnettoansiot, Pakkasmarja kertoi Finnwatchille vasta selvittävänsä EPP-periaatteen soveltamista yhdessä kumppaniensa ja asiakkaidensa kanssa. Yrityksen tavoitteena on edetä portaittain sellaisten ratkaisujen suuntaan, jotka parantavat poimijoiden asemaa koko hankintaketjussa. Satokaudella 2026 Pakkasmarja tulee edellyttämään vähintään 30 % EPP-tasoa.

Pakkasmarja kertoo selvittävänsä parhaillaan eri vastuullisuus- ja sertifiointimallien, mukaan lukien Reilu kauppa -sertifioinnin, soveltuvuutta luonnonmarja-alan. Reilun kaupan lisäksi selvityksessä on ollut SMETA-auditointimallin soveltuvuus luonnonmarja-alalle. Yrityksen mukaan mahdollisessa Reilu kauppa -sertifioinnissa olisi kyse laajasta kokonaisuudesta, joka edellyttää muutoksia toimitusketjuihin, jäljitettävyyteen, auditointeihin ja käytännön toimintamalleihin koko toimialalla.

Pakkasmarjan mukaan se ei voi luvata, että se tarjoaisi Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjatuotteita vielä tulevan satokauden aikana. Se kertoo kuitenkin haluavansa edetä tavalla, joka aidosti parantaa poimijoiden asemaa. Yritys kertoo kehittävänsä parhaillaan omia vastuullisuuskäytäntöjään ja käyvänsä aktiivista keskustelua eri sidosryhmien kanssa siitä, miten luonnonmarja-alan vastuullisuutta voidaan vahvistaa mahdollisimman vaikuttavasti ja läpinäkyvästi. ”Tavoitteenamme on edetä ratkaisuihin, jotka turvaavat poimijoiden oikeudet yhdenvertaisesti ja vaikuttavasti koko toimintamallissa”, yritys muotoilee.

Finnwatch kysyi kaikilta marja-alan yrityksiltä olisivatko ne valmiita tarjoamaan Reilu kauppa -sertifioituja marjoja jos joku keskeinen yrityksen suomalainen asiakas haluaisi niitä ostaa. Pakkasmarja ei vastannut kysymykseen suoraan. Yrityksen mukaan se keskustelee asiakkaidensa kanssa ”aktiivisesti heidän vastuullisuustavoitteistaan ja niihin liittyvistä ratkaisuista”.

Pakkasmarjan mukaan yksi merkittävimmistä haasteista luonnonmarja-alan ihmisoi-keusongelmien ratkaisemisessa on se, että vastuulliset toimintamallit eivät tällä hetkellä toteudu alalla. Yritys korostaa, että poimijoiden oikeuksien turvaaminen edellyttää koko toimialaa koskevia selkeitä pelisääntöjä, läpinäkyvyyttä ja toimivia valvontamekanismeja. Pakkasmarjan mukaan Suomessa ei esimerkiksi ole alan yhteistä sitoumusta tai lainsäädännöllistä mallia, joka määrittäisi EPP-periaatteen soveltamisen yhtenäisesti kaikille toimijoille.

Pakkasmarjan mukaan on ongelmallista jos joudutaan tilanteeseen, jossa vastuullisuu-teen investoivat yritykset toimivat erilaisilla kustannusrakenteilla kuin toimijat, jotka eivät toteuta vastaavia käytäntöjä. Yritys pitää tärkeänä, että ratkaisuja rakennetaan tavalla, joka samanaikaisesti vahvistaa poimijoiden oikeuksia, lisää alan läpinäkyvyyttä ja varmis-taa yhdenvertaiset pelisäännöt koko toimialalle.

Pakkasmarja nostaa esiin myös sen, että alaan ja poimijoihin kohdistuneiden viimeaikaisten muutosten, kuten esimerkiksi työsuhteisuuteen siirtymisen vaikutuksista poimijoiden käytännön asemaan ei ole vielä saatavilla kattavaa ja ajantasaista tutkimustietoa.

5.5 Suomessa toimii myös paljon pieniä marjanpoimintaa harjoittavia yrityksiä

Finnwatchin kyselyssä alan isoille toimijoille nousi esiin pieniä yrityksiä, jotka tuovat poi-mijoita Thaimaasta Suomeen ja välittävät marjoja ketjussa toimiville suurille yrityksille. Kaikki kyselyyn vastanneet marja-alan yritykset eivät olleet avoimia omista arvoketjuis-taan, mutta vastauksista käy ilmi, että moni niistä hyödyntää erilaisia alihankkijoita.

Pieniä marjanpoimintaa Suomessa harjoittavia yrityksiä voidaan pelkästään LVV:n tarkas-tusraporttien mukaan arvioida olevan kymmeniä. Finnwatch pyysi LVV:ltä tietopyynnöllä kaikki marjalain sekä kausityölain mukaiset luonnontuotteiden keruun tarkastuskerto-mukset vuodelta 2025. LVV:n tarkastamia pieniä yrityksiä⁴⁵ olivat MunAuto Oy, Renovac Services Oy, Rannikon Puutarha Oy, Petri Lehtiniemi Oy, Jirapun Together Oy, Oy Berry Market Finland Ltd, Newkey Oy, Scandinavian Berry Oy, Ipsum Fusion Oy, PVP Elektronics Oy, Tessacraft Oy, Finnish Food Outlet Oy, Dalla Valle Oy ja Boshory Finland Oy. Tarkastet-tujen joukossa oli myös muutamia toiminimiyrittäjiä.

45 Myös isoja, yli kymmenen miljoonan euron liikevaihtoa tekeviä yrityksiä on tarkastettu LVV:n toimesta. LVV:n vuoden 2025 tarkastuksissa tarkastettiin tämän raportin luvussa 5.3 tarkastellun Marja Bothnia Berriesin toimintaa.

Lähes kaikissa Finnwatchin läpikäymissä tarkastusraporteissa oli havaittu erilaisia ongelmia. LVV itse totesi työsuhteisia tarkastuksia koskevassa tiedotteessaan, että tarkastuksilla oli ilmennyt ristiriitoja työnantajan esittämien tuntikirjausten ja sen välillä, mitä työntekijät kertoivat ja mitä tarkastaja havaitsi poimijoiden tukikohdassa. Ajomatkoista ei oltu maksettu työehtosopimuksen mukaisia korvauksia ja tuntilistoja oli peukaloitu jälkikäteen.⁴⁶

6. Yhteenveto

Laittomuuksissa ryvettynyt suomalainen luonnonmarja-ala on risteyskohdassa, jossa sen tulee korjata toimintatapansa ja aloittaa puhtaalta pöydältä ihmisoikeuksia kunnioittaen ja lakeja noudattaen. Keskeistä on tulevaisuudessa varmistaa poimijoiden asianmukainen toimeentulo sekä ottaa käyttöön uskottavaa 3. osapuolen vastuullisuusvalvontaa. Tämä voidaan toteuttaa sitoutumalla siihen, että poimijoiden työnantajat ottavat vastatakseen poimijoiden rekrytoinnin kustannukset (nk. Employer Pays Principle -periaate, EPP) ja että marja-alalla otetaan käyttöön Reilun kaupan vastuullisuussertifiointi.

Tämä yrityksille suunnattuun kyselytutkimukseen perustuva raportti osoittaa, että monet isot kotimaiset luonnonmarjoja ostavat yritykset ovat halukkaita muuttamaan alan suuntaa vastuullisemmaksi. Kaikkien marja-alan toimijoiden sitoutuminen ongelmien korjaamiseen ei kuitenkaan vakuuta.

Kaikki tässä raportissa tarkastellut kaupan ketjut, Kesko, Lidl ja S-ryhmä, ovat sitoutuneet EPP-periaatteen noudattamiseen ja edistämiseen. EPP-periaate tarkoittaa, että poimijoita Suomeen tuova yritys vastaa kaikista rekrytoinnin kustannuksista, mukaanlukien matkakuluista Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määritelmien mukaisesti. Kesko oli kaupan alan yrityksistä ainoa, joka kertoi tavoitteelleen selkeän aikataulun. Keskon tavoite on, että kaudesta 2027 alkaen EPP-prosentti sen ostamissa marjoissa on 100%. S-ryhmä ja Lidl vahvistivat, että poimintakaudella 2026 niiden ostamissa marjoissa noudatetaan 30 % EPP-periaatetta. Kesko oli muita ketjuja avoimempi siinä, että se antoi julkaista sen met-sämustikan ja puolukan ostomäärät. S-ryhmä antoi tiedot Finnwatchille luottamuksellisesti, Lidl Suomi ei kertonut tietoja lainkaan.

Konkreettisen tavoitevuoden asettaminen EPP-periaatteen noudattamiselle on tärkeää, sillä kaupan ketjut ovat jo vuosia sisällyttäneet ostosopimuksiinsa vastuullisuusverkosto Amfori BSCI:n vastuullisuusvaatimukset, jotka vaativat EPP-periaatteen noudattamista. Käytännössä sopimusehtoja ei kuitenkaan ole noudatettu. Suomen luonnonmarja-alan

46 LVV. (24.2.2026). Työsuhteisen marjanpoiminnan valvonta: työnantajat eivät seuraa todellisia työaikoja. <https://tyosuojelu.fi/-/tyosuhteisen-marjanpoiminnan-valvonta-tyonantajat-eivat-seuraa-todellisia-tyoaikoja>

ongelmat ovatkin jälleen esimerkki siitä, että pelkillä code of conducteilla vastuullisuutta ei pystytä jalkauttamaan arvoketjuihin. Sopimusehtojen lisäksi tarvitaan niiden toimeenpanoa: uskottavaa ja systemaattista valvontaa, oikeudenhaltijoiden kuulemista ja toimien tehokkuuden seuranta.

Uskottavaa valvontaa luonnonmarjojen arvoketjuihin voisi tarjota Reilun kaupan sertifiointijärjestelmä, joka on vuonna 2024 laatinut yhteistyössä alan ostajien ja teollisuuden kanssa sertifiointikriteerit luonnonmarjasektorille. Kriteerit vaativat muun muassa EPP-periaatteen noudattamista. S-ryhmä ja Kesko kertoivat olevansa valmiita etenemään Reilu kauppa -sertifioinnin kanssa. Molemmat kaupan ketjut ovat myös kertoneet tavarantoimittajille haluavansa ostaa Reilun kaupan marjoja. Lidl Suomi ei ole tehnyt tällaista päätöstä.

Elintarviketeollisuuden osalta Finnwatchin kysely lähetettiin Valiolle, joka on mediatietojen mukaan Suomen suurin luonnonmarjojen ostaja. Kyselyt lähetettiin myös sen kilpailijoille sekä muutamalle muulle suurelle elintarviketeollisuuden yritykselle, joiden tuotteissa voitiin arvioida käytettävän luonnonmarjoja. Kyselyyn valitut muut yritykset Valion lisäksi olivat Arla, Eckes-Granini Finland, Fazer Group sekä Saarioinen. Lisäksi Eckes-Graninin valmistaman Finnairin mustikkamehun marjojen alkuperästä kysyttiin Finnairilta.

Eckes-Granini kertoi ettei se käytä lainkaan kotimaisia luonnonmarjoja. Sen valmistaman Finnairin mustikkamehun marjojen alkuperä on Puola ja Kanada. Myös Fazer Group kertoi kotimaisten luonnonmarjojen olevan sille hyvin pieni hankintakategoria. Arla kertoi käyttävänsä tuotteissaan vain marjavalmisteita, mutta ei kertonut niiden ostomääriä eikä alihankkijansa nimeä. Saarioinen kertoi Finnwatchille käyttämiensä luonnonmarjojen ostomäärän ja alihankkijansa, mutta ei antanut julkaista niitä. Valio ei kertonut lainkaan ostomääriään eikä alihankkijoitaan.

Valio vaatii marjatoimittajiaan kattamaan 30 prosenttia Suomeen kutsuttujen poimijoiden maahantulokustannuksista. Sen tavoitteena on 100 % EPP-periaatteen noudattaminen, mutta se ei ole asettanut tavoitteelle tavoitevuotta. Valio pitää poimijoiden maahantulokustannuksia luonteeltaan normaaleina työnantajakustannuksina, joiden kattaminen kuuluu poimijoita maahan tuovien yritysten vastuulle. Valio korostaa, että maahantulosta aiheutuvilla kustannuksilla on merkittävä vaikutus poimijan kokonaisansioon. Valio kertoi tehneensä paljon työtä marjahankintojensa vastuullisuuden varmistamiseksi ja se lueteli useita erilaisia toimia.

Saarioinen ei vastannut kysymykseen siitä onko se sitoutunut EPP-periaatteeseen ja edellyttääkö se EPP-periaatteen noudattamista tavarantoimittajiltaan. Silti Saarioinen kertoi edellyttävänsä, että poimijoiden ansio on vähintään maaseutuelinkeinojen TES:n mukainen matkakulujen vähentämisen jälkeen. Yritys kertoi saaneensa auditoinneissa marjayrityksiltä ja poimijoilta todisteet tämän vaatimuksen toteutumisesta. On epäselvää, miten tämä on mahdollista, jos EPP-periaatteen noudattamista ei edellytetä.

Sekä Valion että Saarioisen epäavoimuus niiden arvoketjuista sekä nojautuminen ainakin osittain yritysten omiin tarkastuksiin eivät kuitenkaan vakuuta. Arlan Finnwatchille antamien vastausten epämääräisyys jättää ilmaan kysymyksen siitä onko yritys tunnistanut Suomen luonnonmarja-alan ongelmia ja tehnyt konkreettisia toimia niiden korjaamiseksi.

Yksikään selvityksen kohteena ollut elintarviketeollisuuden yritys ei ole pyytänyt marja-toimittajiltaan Reilu kauppa -sertifioituja luonnonmarjoja eikä kertonut, että niillä olisi aikeita tarjota niitä kuluttajille seuraavan vuoden aikana.

Raportin tarkasteluun valittiin myös Suomen luonnonmarja-alan suurimmat toimijat Polarica, Kiantama, Marja Bothnia Berries (MBB) sekä Pakkasmarja. Marjoihin erikoistuneiden yritysten toiminta marjojen hankinnassa on moninaista. Pakkasmarja hankkii marjansa pääosin MBB:ltä, joka on vuoden 2024 jälkeen ollut myös yksi Pakkasmarjan merkittävistä omistajista. MBB tuo Suomeen itse poimijoita, jotka ovat sen palkkalistoilla. Lisäksi yritys ostaa marjoja yhtiön ulkopuolisilta asiamiehiltä, jotka tekevät ostoja yhtiölle. Kiantama hankkii kaikki marjansa alihankkijoiltaan, joista se mainitsi kaksi aiempaa päätoimittajaansa nimeltä. Polaricalla on omia marjanpoimintaan erikoistuneita tytäryhtiöitä, mutta se käyttää marjahankintaan myös alihankkijoita. Polarica ei kertonut alihankkijoidensa nimiä Finnwatchille.

Marja-alan yritysten näkemykset EPP-periaatteen noudattamiseen vaihtelivat. Polarica, Kiantama ja Pakkasmarja kertoivat nyt sitoutuneensa 30 % EPP-periaatteeseen. Kiantama kuitenkin totesi, että periaatteen toteutumisen valvominen on vaikeaa. EPP-periaatteen noudattaminen 30 prosenttisesti on Thaimaan viranomaisten keväällä 2026 ilmoittama vaatimus, ja yritysten mukaan myös osa niiden asiakkaista edellyttää tätä.

MBB ei tällä hetkellä noudata EPP-periaatetta miltään osin vaan on vasta selvittämässä asiaa. Yritys ilmoitti Finnwatchille, ettei se aio hankkia marjoille Reilu kauppa -sertifikaattia eikä ole valmis tällä hetkellä tarjoamaan Reilun kaupan marjoja vaikka jokin sen keskeinen suomalainen asiakas haluaisikin ostaa niitä. MBB:n marjamyynnistä 80 prosenttia menee yrityksen mukaan vientiin. Vastuullisuussertifioinnin aiheuttama kustannusten nousu voisi haitata tai estää vientikauppojen toteutumista.

Sekä S-ryhmä että Kesko ovat kertoneet haluavansa ostaa Reilun kaupan marjoja, ja ne ovat jo pitkään edellyttäneet EPP-periaatteen noudattamista tavarantoimittajavaatimuksissaan. Ne ostavat marjoja Pakkasmarjalta, jonka marjoista valtaosa tulee MBB:ltä. Tilanne on mielenkiintoinen, sillä Pakkasmarjan myynti ei suuntaudu vientiin vaan pääasiassa kotimaan markkinoille. Pakkasmarjan mahdollinen riippuvuus merkittävän osaomistajansa MBB:n luonnonmarjoista näyttäytyy haasteellisena tilanteessa, jossa MBB ei halua vastata Pakkasmarjan hyvin merkittävien kotimaisten asiakkaiden kysyntään.

MBB kertoi voivansa palkanmaksun yhteydessä todeta jokaisen poimijan nettotulot, sillä se maksaa itse poimijoiden lennot ja vähentää ne palkasta. Koska yritys kertoo olevansa

tietoinen poimijoiden kaikista kuluista, se kertoo pystyvänsä näin konkreettisesti varmistamaan sen, että velkaantumista ei synny. Urakkapalkkamalli ja tieto toimittajan nettotuloista ei kuitenkaan vielä itsessään riitä varmistamaan sitä, ettei velkaantumista synny tai että poimijoiden nettotulot eivät jää kohtuuttoman mataliksi.

Polarica kertoi, että se käy vuosittain läpi alihankkijoidensa raportit poimijoiden brutto- ja nettoansioista. Jos yksittäisen poimijan nettoansio on alhainen, Polarica kompensoi poimijalle korkeamman nettoansion alihankkijan kautta. Tämän raportin laatimisen aikana Kiantama ilmoitti Finnwatchille käynnistäneensä Reilun kaupan sertifiointiprosessin.

Kaikki marja-alan yritykset eivät olleet avoimia hankintaketjuistaan, mutta vastauksista kävi ilmi, että marjoja ostetaan myös erilaisilta pienemmiltä alihankkijoilta. Kartoittaakseen luonnonmarja-alan alihankkijayritysten toimintaa Finnwatch pyysi Lupa- ja valvontavirastolta tietopyynnöllä kaikki marjalain sekä kausityölain mukaiset luonnontuotteiden keruun tarkastuskertomukset vuodelta 2025. Tarkastusten kohteena oli vuonna 2025 ollut lähes 20 osakeyhtiötä ja toiminimiyrittäjää. Lähes kaikkien tarkastettujen kohteiden toiminnassa oli havaittu ongelmia.

Finnwatch pitää moninaisia, osittain läpinäkymättömiä ja pienille yrityksille hajautettuja marjojen arvoketjuja merkittävänä riskinä ottaen huomioon, että marjanpoiminta perustuu suurelta osin Thaimaasta ja myös muista globaalin etelän maista tuotuun työvoimaan. LVV:n tarkastuskertomukset vahvistavat tämän näkemyksen, vaikka ne eivät edes puutu EPP-periaatteen noudattamista koskeviin ongelmiin. EPP-periaatteen noudattaminen ei tällä hetkellä ole Suomessa lakisääteinen vaatimus vaikka rekrytointiin liittyvien kulujen periminen on keskeinen juurisyy ulkomaisen työvoiman työriistotapauksissa

Suomen luonnonmarja-alalla on edelleen merkittävä riski pakkotyöstä. Vuoden 2027 lopussa Suomessa ja muualla Euroopan unionissa aletaan soveltaa pakkotyöasetusta. Se tulee kieltämään pakkotyöllä kokonaan tai osittain tuotettujen tuotteiden markkinoille asettamisen EU-alueella sekä viennin EU-alueelta.

7. Suositukset

Suositukset yrityksille

- Kaikkien luonnonmarja-alan arvoketjussa toimivien yritysten tulee sitoutua EPP-periaatteen täysimääräiseen noudattamiseen ripeässä aikataulussa. Pelkkä EPP-periaatteen kirjaaminen sopimusehtoihin ei ole riittävää. Vaatimuksen toteutuminen tulee todentaa valvonnalla mukaanlukien oikeudenhaltijoiden (luonnonmarjojen tapauksessa poimijoiden) kuulemisilla.*
- Ulkomaiseen kausityövoimaan perustuvalla Suomen luonnonmarja-alalla on esiintynyt vakavia ihmisoikeusongelmia ja alan nykyinen liiketoimintamalli altistaa toiminnan edelleen merkittäville ihmisoikeusriskeille. Yritysten tulee siirtyä käyttämään kolmannen osapuolen vastuullisuussertifioituja luonnonmarjoja. Tällä hetkellä ainoa markkinoilla oleva luonnonmarjoille luotu vastuullisuussertifiointi on Reilu kauppa -sertifiointi, jota Finnwatch suosittelee yrityksille. Reilu kauppa -sertifiointi mahdollistaa myös kuluttajalle keinon valita kaupassa vastuullisuusvarmennettuja luonnonmarjatuotteita.*
- Marja-alan yritysten tulee järjestää alihankintaketjunsä niin, että niiden on mahdollista tarjota Reilu kauppa -sertifioituja marjoja asiakkailleen. Pakkotyöasetuksen ja yritys vastuulain myötä ihmisoikeuksia kunnioittavista arvoketjuista on tulossa markkinoille pääsyn ehto.*
- Lähes kaikki Finnwatchin kyselyyn vastanneet yritykset, jotka olivat perehtyneet luonnonmarja-alan ihmisoikeusongelmiin, katsoivat, että alalle tarvittaisiin yhteiset pelisäännöt muun muassa EPP-periaatteen noudattamista koskien. Nopein ja helpoin tapa luoda tällaiset yhteiset pelisäännöt on sisällyttää Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määritelmien mukaisten matka- ja rekrytointikulujen korvaaminen maaseutuelinkeinojen työehtosopimukseen. Alan yritysten tulee vaikuttaa asiaan työehtosopimusneuvotteluissa.*

Suositukset päättäjille

- Suomessa tulee käynnistää valmistelu EPP-periaatteen noudattamista koskevan lain laatimiseksi. Työnantajilla tulee olla velvollisuus kattaa kaikki kausityövoiman rekrytointin kustannukset Kansainvälisen työjärjestö ILO:n määritelmien mukaisesti.*
- Työsuojeluviranomaiselle on säädettävä valtuudet määrätä tarkastusten yhteydessä hallinnollisia sanktioita esimerkiksi silloin, jos työnantaja on laiminlyönyt työaikakirjanpidon.*
- Työsuojelutarkastuksia paljon ulkomaalaista työvoimaa käyttävillä riskialoilla tulee lisätä. Tämä edellyttää työsuojeluviranomaisen riittävää resursointia. Viranomaisen tulosohejauk-*

nessa tulee ottaa huomioon, että riskialoilla tarkastukset vaativat enemmän resursseja (ml. aikaa).

- Suomen tulee pakkotyöasetuksen uudelleentarkastelun yhteydessä aktiivisesti ajaa todistustaakan jakautumista koskevien säännösten muuttamista. Todistustaakan siitä, ettei tietyn riskituotteen tai korkean riskin alueella tuotetun tuotteen valmistuksen yhteydessä ole käytetty pakkotyövoimaa, tulee olla sillä, joka saattaa tai asettaa tuotteen markkinoille, ei viranomaisilla. Asetuksen uudelleentarkastelun yhteydessä tulee myös varmistaa, että viranomaispäätös pakkotyöllä tuotettujen tuotteiden markkinoilleasettamisen kiellosta voidaan kumota vain jos pakkotyön uhreille on tarjottu korjaavia toimenpiteitä.
- Palkkavarkaus tulee kriminalisoida Suomen rikoslaissa.
- Suomeen tulee perustaa elin ratkomaan työriitoja. Esimerkiksi Virossa on saatu hyviä kokemuksia työriitakomiteasta. Se toimii itsenäisenä osapuolena ja käsittelee työntekijöiden ja työnantajien välisiä kiistoja⁴⁷. Se on oikeusprosessiin verrattuna kevyempi ja nopeampi reitti sekä palkkariitojen ratkaisemiseksi että palkkasaatavien vaatimiseen ja sitä on Virossa käytetty menestyksekkäästi tapauksissa, joissa ulkomaalaisia työntekijöitä on hyväksikäytetty.
- Työperäisen hyväksikäytön uhrien oikeus oikeusapuun tulee turvata myös laajemmin kuin vain ihmiskauppatapauksissa.
- Ammattiliitoille tulee säätää oikeus ajaa ryhmäkanteita työ- ja ihmiskaupparikoksista ulkomaalaisten työntekijöiden puolesta.
- Työriiston ja ihmiskaupan uhreja auttavien kansalaisjärjestöjen rahoitus on turvattava.
- Kestävyysraportointidirektiivin (CSRD) soveltamisalaa tulee laajentaa. Vuosina 2025–2026 käydyissä poliittisissa neuvotteluissa direktiivin soveltamisalaa kavennettiin ns. Omnibus I -paketin myötä, jolloin se jäi jopa kapeammaksi kuin kestävyysraportoinnin aiemmassa sääntelyssä (ns. NFR-direktiivi). Soveltamisalaa tulee laajentaa kansallisesti vastaamaan CSRD:n alkuperäistä soveltamisalaa, johon monet yritykset ovat jo ehtineet varautua. Näin raportointivaatimukset kattaisivat kaikki tilinpäätösdirektiivin ja kirjanpitolain mukaiset suuryhtiöt. Alkuperäisen CSRD:n soveltamisala olisi laajentunut myöhemmin myös pörssi-listattuihin pk-yrityksiin.
- Yritysvastuudirektiivin transpositio on lykätty heinäkuuhun 2028. Transposition yhteydessä Suomen tulee kansallisesti korjata Omnibus I -prosessissa tehtyjä vesityksiä. Suomen tulee laskea yritysvastuulain soveltamisen alaraja takaisin alkuperäiselle tasolle (1 000 työntekijää, 450 miljoonan euron liikevaihto). Vahingonkorvausvastuuta koskeviin säännöksiin tulee lisätä erillinen niin sanottu pakottava säännös. Se lisäisi oikeusvarmuutta ja varmis-

47 Ks. lisätietoa esim. Pekkarinen, A-G., Jokinen, A., Rantala, A. (2021). Selvitys ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunnan menettelyistä eri maissa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, s. 109–113. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/884c4cc4-9956-431d-9a5e-61a2e446f015/content>

taisi, että kansallisen yritysvastuulain nojalla nostettuihin mahdollisiin vahingonkorvauskanteisiin sovelletaan aina Suomen lakia.

- Komission on määrä raportoida yritysvastuudirektiivin täytäntöönpanosta ja sen vaikutavuudesta ja tehokkuudesta direktiivin tavoitteiden saavuttamisessa viimeistään heinäkuussa 2031. Samassa yhteydessä komission on tarvittaessa annettava ehdotus sääntelyn muuttamiseksi. Suomen tulee tämän niin sanotun uudelleentarkastelun yhteydessä ajaa aktiivisesti myös direktiivin korjaamista vastaamaan kansainvälisiä yritysvastuustandardeja. Direktiivin henkilöllistä ja materiaalista soveltamisalaa tulee laajentaa.*
- Suomeen perustetut kestävyysääntelyn vastuuviranomaiset vastaavat esimerkiksi yritysvastuudirektiivin nojalta säädetyn yritysvastuulain sekä EU:n pakkoäätöasetuksen mukaisesta valvonnasta. Viranomaisille on ohjattava riittävät resurssit sekä tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi että yritysten ohjeistamiseksi. Yrityksille tulee tarjota oikea-aikaista ja räätälöity tukea, ohjeistusta ja koulutusta kestävyysääntelyn velvoitteista. Toimenpiteitä tulee kohdistaa erityisesti pk-yrityksille ja korkean riskin alueilla tai toimialoilla toimiville yrityksille.*
- Yritystoiminnan haitallisten vaikutusten uhrien oikeussuojaa tulee vahvistaa uudistamalla lainvalintasääntöjä rajat ylittävissä vahingonkorvaustapauksissa (Rooma II -asetus). Erityisesti tulee varmistaa, että jatkossa ihmisoikeustapauksissa uhri voi valita, sovelletaanko korvausvaateen käsittelyyn sen maan lakia, missä vahinko aiheutui vai sen maan lakia missä vahingon aiheuttanut teko/huolimattomuus sattui, kuten jo nyt voidaan ympäristövahinkotapauksissa tehdä. Komissio on jo laatinut asiasta selvityksen ja on tekemässä asiasta lisäanalyysiä, mukaanlukien mahdollinen esitys asetuksen uudistamiseksi. Kun esitys annetaan, Suomen tulee ajaa uhrien oikeussuojan vahvistamista.*

Finnwatch ry
Lintulahdenkatu 10
00500 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org